

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh710>

BATTAL GAZİ DESTANİ'NDA DİNİ UNSURLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Mehmet Emin BARS*

Özet

Anadolu Selçukluları devrinde Anadolu'daki içtimaî şartlar dinî bir edebiyat ile birlikte destanî bir edebiyatın gelişmesini de sağlar. Anadolu serhatlerindeki Türk-Bizans mücadeleleri bazı destanî mahsuller doğurur. Bizans edebiyatında Akritas destanını doğuran bu devamlı savaşlar, Türkler arasında da Battal Gazi, Danişmend Gazi gibi destanî ürünler vücuda getirir. Battal Gazi Destanı Türk edebiyatının en çok tanınan ve bilinen destanlarından biridir. Battal Gazi Destanı hakkında pek çok yerli ve yabancı araştırmacı çalışma yapmıştır. Sadeleştirilerek hikâye ve roman hâline getirilmiş, hatta sinema filmi yapılmış ve yeni nesillerin hizmetine sunulmuştur. Türkler Battal'a gazilik sıfatını layık görmüş ve onu yüzyıllardır hayalinde böyle yaşatmıştır. Onu Hz. Muhammed'in soyuna da bağlayarak seyyit unvanını vermiştir. Türkler, Anadolu'nun fethinden sonra yoğunlaşan Türk-Bizans mücadeleleri sürecinde bu unutulmaz kahramanı sembolleştirmişlerdir. Çalışmamızda Battal Gazi Destanı'nda dinî unsurların varlığı incelenmiştir. İnceleme sonucunda, destanda İslam'ın etkisinin kendisini hissettirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Destan, Battal Gazi, İslamiyet, Türk.*

An Assessment Of Religious Elements In The Epic Of Battal Gazi

Abstract

Social conditions of Anatolia provide not only the development of a religious literature but also a legendary literature in the period of Anatolian Selçuklu. The battles between Turks and Byzantium in Anatolian borders create some legendary products. These continuous battles which form Akritas Epic in Byzantine literature create legendary products like Battal Gazi's Epic and Danişmend Gazi's Epic among Turks.

* Dr., Türkçe Öğretmeni.

One of the most well-known and known epics of Turkish literature is the epic of Battal Gazi, too. Many domestic and foreign researchers has made work about the epic of Battal Gazi. It was simplified and made into stories and novels, even its movie was made and it was presented to the new generations' service. Turks gave Battal to the veteran title and they lived him in their dreams for centuries. Connecting him to the descendants of Hadrat Muhammad Turks gave him the adjective sayyid. Turks symbolized him as an unforgettable hero in the process of the battles against Byzantium. In our study, the existence of religious elements in the Epic of Battal Gazi were examined. With the examination results, it was observed that the effects of Islam can be felt in the epic.

Key Words: *Epic, Battal Gazi, Islamism, Turk.*

Giriş

Destanlar, folklor ürünlerinin en zengin türlerinden biridir. Uzun bir yaratım ve gelişim süreci sonucunda günümüze kadar ulaşan destanlar, milletlerin karakterini göstermeleri açısından önemlidir. Halk anlatmaları uzun bir oluşum süreci sonucunda, nesilden nesile aktarılarak, günümüze ulaşmışlardır. Halk anlatmaları tarihî süreçte üç büyük aşamadan sonra bir destan hâline gelir: Toplum derinden etkileyen bir olayın meydana gelmesi, bu çekirdek olayın zamanla bir takım yeni tarihî olaylarla zenginleşmesi ve bu anlatmanın farklı coğrafyalara yayılıp yeni varyantlarının oluşması.

“Eski zamanda tespit edilip sözlü olarak halkın hafızasında olan destanlar, halkla beraber yaşadıkları için halkın her devirdeki fikir, ideal, sevinç ve kederlerini aksettirirler” (Bars, 2014a: 452). Destanlarda milletlerin geçmişteki âdet, gelenek, görenek ve yaşayış tarzları gibi zengin bilgiler yer alır. Destanlar tarih, fikir ve sanat bakımından büyük önem taşırlar. Bir yandan tarihi aydınlatırken diğer taraftan fikir ve sanat hayatına kaynak teşkil ederler. Bazı milletlerin millet haline gelmeleri çok eski dönemlerde olmuştur. Bu milletlerin hayatı tarihten önceki zamanlara uzanır. Böyle milletlerin bu ilk dönemleri ile ilgili bilgilere ulaşmak mümkün değildir. Destanların önemleri burada ortaya çıkar. Destanlar tarihleri çok eskilere uzanan milletlerin ilk çağlarını bazı mitolojik menkabelerle bize anlatır. Tamamen gerçek olmamalarına rağmen, milletlerin mazileri hakkında bir takım bilgileri ihtiva ederler. Destan, tarih değildir. Kökü tarihe dayanan halk edebiyatı verimidir. Destanlarda milletlerin dinleri, inançları, yaşadıkları coğrafyayla birlikte duygu ve düşünceleri yer alır (Banarlı, 1997: 2).

1. Battal Gazi Destanı

Oğuz Türklerinin Anadolu'yu fetih girişimleri XI. yüzyıldan itibaren başlar. Bu tarihlerden daha önce de Türkler bu topraklara çeşitli akınlar düzenlemişlerdir. Bu akınlarla Arapların Anadolu'ya yaptıkları akınlar aynı döneme rastlar. Abbasiler döneminde halife tarafından önemli sayıda Türk toplulukları Anadolu'nun güney ve doğu bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Türkler Halife Mütevekkil zamanında halife adına önemli devlet işlerine gelirler. Bunun sonucunda buldukları bölgeleri egemenlikleri altına alırlar. Türkler zaman zaman Bizans egemenliğine girmekle birlikte, Anadolu'da sürekli olacaklarını da gösterirler. Arapların Anadolu'ya hâkim olmak istemeleri, kendilerini sınır bölgelerde destekleyecek bir güç aramaya yönelir. Bu gereksinimlerini Müslümanlığı kabul eden Türkler karşılar. Araplar Türkleri başlangıçta yalnızca savaşta insan gücü olarak görmelerine rağmen, zamanla bir araç olmaktan çıkıp, etkin bir konuma gelirler. Sınır bölgelerinde savaşan askerî gücün çok önemli bir kısmını Türkler oluşturur. Türkler özellikle Horasan ve Türkistan'dan Anadolu'ya gelirler. Yaklaşık iki yüz yıl süren haçlı saldırılarını Türkler önce durdururlar ve daha sonra da geri püskürtürler. Arapların zayıf düşmesi üzerine Türkler, Anadolu'yu fethederek Bizans'ın çökmesine neden olurlar. Türklerin Anadolu'ya kesin olarak yerleşmeleri, Malazgirt (1071) ve Kumdanlı (1176) zaferleriyle gerçekleşir (Arak, 2010: 38-39). Battal Gazi Destanı, Müslüman Türklerin Anadolu'ya yerleşmek için verdikleri bu mücadeleler sırasında doğar. Destanda dini yayma ve dine dayalı öğeler ön plana çıkmaktadır.

“Her dinin, müntesibi olan insana ve topluma bir yön verdiği ve onlara belli bir düşünce ve davranış şekli sunduğu muhakkaktır. Evrensel bir din olan İslâm dini de kendi mensuplarına yeni bir kültür ve hayat tarzı getirmiştir. Nitekim Türk milletinin yazılı ve sözlü kültüründe İslâm'ın etkisi açık bir şekilde görülmektedir” (Yılmaz, 2007: 1078). Şüphesiz, bu etkinin kendisini açık bir biçimde hissettirdiği ürünlerden biri de Battal Gazi Destanı'dır. Köprülü, Battal Gazi Destanı'nı kahramanlık hikâyelerinden biri olarak tanımlar. O, Battal Gazi Destanı'nı Anadolu serhatlerindeki daimî Türk-Bizans mücadelelerinin doğurduğunu ifade eder. Bizanslıların Akrit ve Apelatlarına karşı, Müslüman Türklerin de alpları ve gazileri vardı. Anadolu serhatlerindeki kuvvetli hayatın yarattığı destanî edebiyat tarihî bir esasa dayanan kahramanlık menkabelerini meydana getirmiştir. Bu kahramanlık menkabelerinin en eski ve en belirgin örneği Seyyit Battal Gazi menkabesidir. Battal Gazi Malatya'da doğmuş ve

Abbasîlerden Mu'tasım ve Vâsık Billâh zamanlarında (832-847) yaşamıştır. Battal Gazi herhalde peygamber sülalesinden gelen bir Arap cengâveri değil, Anadolu serhatlerinde İslamiyet mefkûresi için çarpışan Türk gazilerinden biridir. Menkabe, Selçuklu istilas zamanında tespit olunmuştur (Köprülü, 2004: 277-278). “Eser, İslâm ruhu ile mücehhez Anadolu Türklerinin destanı olmakla beraber, o devirlerdeki dinî te'sirin şiddeti, 'kahraman'ın peygamber sülâlesinden olmasını ve eski Emevî-Abbâsî halifeleriyle Bizans mücadelelerinin böylece 'mefkûrevî bir şekle konarak', yeni destanın eski 'dekor' içinde tasvirini intaç etmiştir” (Köprülü, 2004: 278). Köprülü'ye göre, destan tamamen Türk mahsulü ve kahramanı da bir Türk'tür.

Demir ve Erdem, Anadolu'da teşekkül etmiş ilk Türk destanı olan Battal Gazi Destanı'yla ilgili kaynakların, onun “Zatü'l-himme/Zü'l-himme/Delhemma” adıyla bilinen Arapça eserden tercüme edildiğini veya tesirinin bulunduğunu ifade eder. Onlara göre destan, konu bakımından Türklerle ilgili olmamasına rağmen, Türk muhayyilesiyle şekillendiği için millî bir destan kimliği kazanmıştır. Türkler tarafından çok sevilmesinin sebebi ise Battal Gazi'nin İslâmiyet'in yayılması uğruna kahramanlık göstermesi ve kahramanlığın mekânının Anadolu olmasıdır. Battal Gazi Destanı, VIII. yüzyılda Emevî-Bizans savaşlarında meşhur olmuş Battal Gazi isimli bir kahramanın din için yaptığı savaşları konu edinen destan veya destanî halk hikâyesidir (Demir-Erdem, 2006: 99-103).

Artun, Battal Gazi'nin VIII. yüzyılda Emevî-Bizans mücadelelerinde “El-Battal” (kahraman) lakabıyla ün kazanmış bir Müslüman Arap emiri olduğunu belirtir. Bu menkabeler daha sonradan Türkler arasında yayılmıştır. Battal tarihî bir kişiliktir (Artun, 2006: 108). Banarlı'ya göre de Battal Gazi bir Arap savaşçısıdır. Destan, VIII. asırda Emevîlerin Rum'a karşı savaşlarında şöhret kazanan Abdullah İbni Amr adlı bir kahraman hakkındadır. Emevî kumandanlarının hatırasıyla Rum'da fetihler yapan ilk Türk kahramanlarının ülkülerinin birleşmesi sonucunda XII. asırda Danişmentliler bölgesindeki Anadolu Türkleri arasında büyük rağbet görmüştür. Bu hikâyelerin kahramanı Abdullahe'l-Battal, VIII. asırdaki Emevî-Rum savaşlarında bulunmuş, Bizanslıları mağlup etmiş bir Arap kumandanıdır. XII. asırda Malatya dolaylarında hüküm süren Danişmentliler, haçlılar ve Bizanslılarla savaşmışlardır. Bu gazalar halk arasında Emevî-Rum, Abbasî-Rum çarpışmalarının bir devamı olarak görülmüştür. Danişmentliler ailesi de kendi soylarını Arap gazilerine bağlamışlardır. Battalnâme'ler bu dönemin

mahsulüdür (Banarlı, 1997: 301). Türk destanlarını tarihî ve kavmî dairelere göre İslamiyetten evvelki mahsuller ile İslamiyetten sonraki mahsuller şeklinde ikiye ayıran Boratav, Battal Gazi Destanı'nı İslamiyet sonrası mahsullerden Anadolu'nun istilası destanları adı altında inceler (Boratav, 1984: 18). Boratav, Türk ve Oğuz destanlarından gerçek anlamıyla destanın özelliklerini kaybetmemiş sözlü halk edebiyatı yapıtlarına, yaşayan bir türün örnekleri olarak, yurdumuzda bugün rastlanmadığını belirtir; destanın çağdaş romana doğru gelişimi boyunca birtakım ara türlerin varlığından söz eder. Yaşayan sözlü Türk destanı yazıya geçerken bir yandan tarih ve soy-kütüğü niteliğindeki eserlere bir yandan da yabancı etki altında oluşan ve gelişen yeni bir anlatı türüne dönüşmüşlerdir. Bu eserlerde savaş maceraları ile din ülküsü uğruna gösterilen çabalar birlikte devam eder. Battalnâme ile Danişmentnâme gibi yapıtlar IX. yüzyılda Arap akınlarından, XI. yüzyılda Selçuklu-Türk akınlarından kalma anılar, XIII. ve XIV. yüzyıllarda Anadolu Türk edebiyatına yansımışlardır (Boratav, 1999: 49-50).

Köksal, Battal Gazi'nin tarihî ve menkabevî kişiliklerini ayrı ayrı değerlendirir. Ona göre tarihî kişilik olarak Battal, Emevîlerin VIII. yüzyılda Bizans'a karşı açtıkları seferde ün kazanmış bir Arap kumandanıdır. Asıl adı Abdullah'tır. Emevî ordularında görev almış ve 715-740 yılları arasında Hristiyanlarla yapılan savaşlarda bulunmuştur (Köksal, 1984: 36-38). Ancak menkabevî kişiliği bundan farklıdır. Köksal, menkabevî kişilik olarak, Battal'ı Anadolu serhatlerinde İslamiyet için mücadele eden Türk gazileri arasında doğmuş bir destanın menkabevî kahramanı olarak görür. Bu yönüyle menkabe, tamamen İslam ruhuna bürünmüş, onunla şekillenmiş Anadolu Türklerinin destanıdır. VIII. ve IX. yüzyılın bir özelliği olarak Rumlara karşı girişilen mücadeleler mefkûrevî bir durum almıştır. Halk muhayyilesi onu peygamber sülalesinden gelmiş olarak kabul etmiştir. Seyyit Battal'ın Arapların tarihî kahramanı Abdullah Battal'la isim benzerliğinden başka bir aynılığı yoktur. VII-IX. yüzyıllarda Abbasî ordularının kumandanlarının Türk asıllı oldukları düşünülünce destandaki olayların bir kısmının Türklere ait olabileceği mantığı ortaya çıkmaktadır. O Türkleşmiştir. Destanın tarihî çekirdeği de belli bir yüzyıla ait olaylardan ziyade Müslümanlar tarafından çeşitli zamanlarda Hristiyan Bizans'a karşı yapılan akınlardan meydana gelmektedir (Köksal, 1984: 45).

Ocak, Battal Gazi'nin asıl adının Abdullah olduğunu ve VIII. yüzyılda Emeviler devrinde yaşadığını belirtir. Battal, 717-740 tarihleri arasındaki

Emevî-Bizans mücadelelerinde bulunmuştur. Başta Kayseri, Afyon ve Eskişehir olmak üzere, Güney Doğu Anadolu ve Suriye bölgelerinde faaliyet göstermiştir. 730-740'lı yıllarda Eskişehir'in Seyitgazi kasabasının Akroinon mevkiinde yapılan bir savaşta şehit olmuştur. Anadolu Türkleri, Arap komutanı olan Battal'ı asıl hüviyetinden çıkarıp Türk alpı şeklinde düşünmüşlerdir. Battalnâme'yi de XI. yüzyılın sonları ile XIII. yüzyılın başları arasında oluşturmuşlardır (Ocak, 1992: 204-205).

Aslan'a göre destanın kaynağı Anadolu'da yaşanmış tarihi olaylara dayanır. Destan VIII. yüzyılda Emevî-Bizans savaşları sırasında büyük bir ün kazanan Battal Gazi'nin menkabevî hayatı ile kahramanlıkları üzerine kurulmuştur. Ancak bu dönemde Bizans'la savaşan Emevî ve Abbâsî ordularında Türk askerlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Selçukluların Anadolu'yu fethinden önce Bizans sınırlarında yaşayan ve Bizans'a akınlar düzenleyen Türk savaşçılarının kahramanlıklarını anlatan pek çok efsane bulunmaktadır. Bu anlamda destan, Anadolu Türk destan edebiyatının bir ürünüdür (Aslan, 2008: 58-59).

Destanlar üzerine yapılan çeşitli sınıflandırmalarda Battal Gazi Destanı'nın farklı başlıklar altında incelendiği görülür. Levend, Battal Gazi Destanı'nı "*Dinî-Kahramanlık Hikâyeleri*" (Levend, 2008: 127) başlığı altında değerlendirirken; Togan, Battal Gazi, Danişment Gazi destanlarının Türk değil, İslamî destanlar olduğunu ifade eder (Atsız, 2002: 54). Çobanoğlu ise Türk kahramanlık destanlarını Eski ve Yeni Türk Destanları şeklinde ikiye ayırır. Yeni Türk Destanları'nı "*Arkaik, Kahramanlık ve Tarihi*" destanlar şeklinde üçe ayırarak Battal Gazi Destanı'nı "*Tarihî Destanlar*" başlığı altında inceler. Tarihi destanlar çoğunlukla yakın zamanlarda oluşan, tarihî olayların kahramanları hakkında meydana gelen destanlardır. Tarihi destanlarda anlatılan olayların tarihî gerçekliğe oldukça yakın olmaları, onları Kahramanlık Destanları'ndan ayıran en önemli özelliktir (Çobanoğlu, 2007: 48-55).

Sonuç olarak, Battal Gazi'nin tarihi ve menkabevî kişilikleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Tarihi kişilik olarak Battal, Emevîlerin VIII. yüzyılda Bizans'a karşı açtıkları seferde ün kazanmış Abdullah adlı bir Arap kumandanı olarak kabul edilebilir. O, Emevî ordularında görev almış ve 715-740 yılları arasında Hristiyanlarla yapılan savaşlarda bulunmuştur. Menkabevî kişiliği ise bundan farklıdır. Menkabevî kişilik olarak, Anadolu serhatlerinde İslamiyet için mücadele eden Türk alp/erenleri arasında doğmuş bir destanın kahramanıdır. Türk kültürü için asıl önemli olan Battal'ın menkabevî kişiliğidir. Destan, VIII-

XI. yüzyılları arasında meydana gelen Müslüman-Hristiyan mücadelelerinden kesitler taşır. XI. yüzyıldan itibaren de halk muhayyilesinde oluşmaya başlar.

2. Battal Gazi Destanı'nın Olay Örgüsü

Türk destancılık geleneği zemininde meydana gelen ve İslamî dönem Türk destanlarının ilk örneği olarak bilinen Seyyit Battal Gazi Destanı, Anadolu'nun fetih sürecini anlatan epik bir eserdir. “*Battalnâmenin Türkiye dışında Azerbaycan, Kazakistan, Tataristan, Kırgızistan ve Özbekistan'da tespit [edilen], Anadolu Türkçesinin yanında farklı lehçelerle meydana getirilmiş metinlerini ihtiva eden çok sayıda nüshasının bulunması menkıbelerin yaygınlığı[nı]*” (Cicioğlu, 2013: 428-429) ortaya koymaktadır.

İncelemede yazma bir metinden faydalanılmıştır. Destan, sözlü anlatımlarda oldukça kısa ve belli epizotlar etrafında anlatılırken; matbu metinlerde ise belli bölümlere yer verilmediği görülür. Eserin en geniş ve mütakâmil olanı Hicri 1206 tarihli Nezif isimli bir şahıs tarafından yazılmıştır. İncelememizde bu yazma metnin Hasan Köksal tarafından dilinin sadeleştirilerek günümüz Türkçesine aktarıldığı “*Battal Gazi Destanı*” (2007) adlı eseri kullanılmıştır. Battal Gazi Destanı'nın olay örgüsü kısaca şu şekildedir:

1. Hz. Peygamber'e, Cebrail tarafından, iki yüz yıl sonra Malatya'dan Cafer adlı bir yiğidin çıkacağı, bu yiğidin tüm Rum'u alacağı haberi verilir. Sahabilerden Abdülvahap da bu olaya şahit olacaktır. Resulullah, Cefer'e ulaştırması için Abdülvahap'a bir de mektup verir.

2. Ali el Medeni, Hz. Ali'nin soyundan gelen bir kişidir. Yezidiler zamanında önce Bağdat'a, sonradan da Malatya'ya yerleşir. Ali el Medeni'nin torunlarından Hüseyin Gazi, Malatya seraskeri olur. Hüseyin Gazi, bir gün bir geyiği avlamaya çalışırken bir mağaraya rastlar. Geyik onu bu mağaraya götürür. Mağarada bir at ve üzerinde bir bohça bulur. Burada ona Cafer adlı bir oğlunun olacağı haberi verilir.

3. Hüseyin Gazi'nin Cafer adlı bir oğlu dünyaya gelir. Hüseyin Gazi, Mamuriye şehrinin beyi Mihriyayıl'in adamları tarafından öldürülür. Abdüsselam, Hüseyin Gazi'nin yerine serasker olur. Hüseyin Gazi'nin oğlu Cafer on üç yaşına gelir. Cafer, küçük yaşta, Mihriyayıl'i öldürerek babasının intikamını alır. Abdülvahap, Resulullah'ın mektubunu Cafer'e verir. Cafer, Malatya seraskeri olur.

4. Cafer, Ahmer adlı bir cengâveri yener. Müslüman olan Ahmer tarafından ona Battal ismi verilir. Battal, önce amcasının kızı Zeynep Hatun'la, daha sonra Rum Kayseri'nin kızı Mahpiruz ve Taryun'un kızı Gülendâm ile evlenir.

5. Abdüsselam, Rum Kayseri'ne esir düşer. Battal, kendisine birçok kötülük etmesine rağmen Abdüsselam'ı düşman elinden kurtarır. Battal, Malatya şehrinin etrafındaki Müslüman olmayan tüm beyleri yener; Malatya emirine bağlar. Birçok kez Kayser tarafından zindana atılan Battal, her seferinde bir yolunu bularak kurtulmayı başarır.

6. Battal, Emir Ömer'in kızı için kendisinden istediği malları bulmak için Hindistan'a gider. Devlerle, cadılarla mücadele eder. Her seferinde Hızır ile perilerin yardımını alır. Kaf Dağı'na gider, padişahın kızını kurtarır. Malatya, Battal'ın yokluğunda Kayser tarafından yağmalanır. Şehir Battal tarafından kurtarılır, Hindistan'dan getirdiği mallarla yeniden imar edilir.

7. Peygamberlik iddiasında bulunan Babek ile halifelik iddiasında bulunan Hakem, Battal tarafından öldürülür. Kayser'in kızı, Battal'ı görür görmez ona âşık olur. Düşman saldırısından uyandırmak için kız tarafından atılan küçük bir taş, Battal'ın ölümüne neden olur (Köksal, 2007).

3. Battal Destanı'nda Dinî Unsurlar

“Türk dilinin tarihî gelişimi içerisinde İslami içerikli metinler önemli bir yer tutar. Bunda şüphesiz tek ve en büyük etken İslam dinidir. Genel olarak X. yüzyılda İslam dini ile tanışan Türkler bu yeni dinin vecibelerini ve gerekliliklerini öğrenmek için çeşitli yollara başvurmuşlardır” (Üşenmez, 2013: 630). Kaplan, geniş Türk kitlelerinin İslamiyet'i kabul etmelerinden önce İranlılar ile Arapların onları ordularında asker ve kumandan olarak kullandıklarını ifade eder. İran ve Araplar, Türklerin savaşlarda gösterdikleri kahramanlıklara hayran kalırlar. Türkler böylece İslam devletleri içinde yüksek mevkilere gelirler. Türklerin gazaya kutsal mana vermeleri, disiplin ve ahlâk duyguları onların İslamiyet'i benimsemelerinde önemli rol oynar. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra İslam dini ile kendi kültürleri arasında bir sentez oluştururlar. Eski Türk destanlarında yüceltilen *“alp tipi”* yerini *“gazi tipi”*ne bırakır. Gazi de alp gibi dünyayı fethetmeyi gaye edinir. Bunun yanı sıra İslamiyet onun savaşına yüce bir mana katar. Gazi tipi de alp tipi gibi içinde yaşadığı kültür ve medeniyetin ürünüdür. Dünya görüşlerini, ahlak telakkilerini ve davranış örneklerini yaşadıkları çevre ve toplumdan alırlar. Kaplan, Sûzî

Çelebi tarafından yapılan Fatih devri gazilerinden Mihailoğlu Ali Bey'in tasvirini inceleyerek gazi tipinin bazı hususiyetlerini tespit eder. Buna göre gazi, sefere çıktığında “*rical-i gayb*” onun emrine hazırdır. Cömert olan gazinin kapısı zengin fakir herkese açıktır. Gazi, savaşlarında tek başına değildir. Etrafında onun gibi bahadırlar vardır. Hz. Peygamber (s.a.v.) rüyada görünerek onlara devamlı yol gösterir. Yapılan gazalar dinî bir mana taşımakla beraber, gazilere bazı dünyevî nimetler de bağışlar. Bir yerin fethinde sayısız mal ve esir ele geçirilir. Savaş dünyada en büyük nimetleri vermekle beraber, şehit olduklarında en büyük saadeti öbür dünyada onlara bağışlar. Savaş, gaziler için geçici bir olay değil, bir yaşayış tarzıdır (Kaplan, 2005: 101-108).

“İslam/Müslümanlık Türklerin İslamiyet’le tanıştığı ilk dönemlerden itibaren Türk töresi ile birlikte kurdukları tüm devletlerin en etkin unsuru olmuştur. Gerek devlet uygulamaları ve hukuku gerekse de gündelik hayatta bu etki her daim göze çarpmıştır. Belki de İslam’ın bir kimlik haline gelişinin en belirgin kanıtı da bu etkidir” (Çağ, 2012: 126). Battal Gazi Destanı'nda İslam'ın etkisi kendisini hissettirir. Bu etki destan kahramanının şahsında gaza ruhundan iman esaslarına değin birçok alanda bariz bir şekilde göze çarpar. Battal Gazi Destanı'nda yer alan İslamî unsurları aşağıdaki başlıklar altında incelemek mümkündür. Verilen başlıklarla ilgili metin içerisinde çokça örnek olmasına rağmen, verilecek tüm örnekler makalenin hacmini aşacak derecede arttıracığından, her başlık altında bir veya birkaç örnekle yetinilmiştir:

3.1. Gazâ Ruhü (Kutsal Savaş/İla-yı Kelimetullah): Gazâ, din için yapılan savaşı ifade eden ve bir fetih ideolojisi hâline gelen bir terimdir. Gazâda düşmanla savaşma söz konusudur. Gazâ, İslamiyet’i yaymak, Müslümanların yönetimindeki toprakları yahut nüfuz alanını genişletmek gibi gayretler uğrunda yapılan akınlardır. Terim özellikle Osmanlı döneminde sıkça kullanılmaya başlar. Osmanlı Devleti'nin fütihat yoluyla büyümesindeki önemli faktörlerden biri de gazâ ruhudur (Kafadar, 1996: 427-429). Gazi ise din uğrunda savaşanlar için mücahit karşılığında kullanılan bir sıfat ve unvandır. “*Hücum etmek, savaşmak, yağmalamak, din uğrunda cihat etmek*” gibi anlamlara gelir. Gazâ kelimesinin ism-i fâili olan gazi, savaşta başarı kazanan kumandanlara ve hükümdarlara şeref unvanı olarak verilmiştir. Allah yolunda savaşan kişiler için kullanılan gazi, İslamiyet'in yayılması ile birlikte şehitlik ile beraber neferden hükümdara kadar her savaşa katılanın almak istediği bir şeref unvanı olmuştur. Anadolu gazilerinin manevî önderi kabul edilen Seyyit Battal'ın adı Türk edebiyatında bu unvanla birleşmiş, onun adı etrafında bir edebî tür (Battal-

nâme) ortaya çıkmıştır. Battal Gazi Destanı, Türk gaziliğinin ruhunu yansıtır. Anadolu'nun fethine katılan emirlerin hemen hepsi gazâ geleneğinin temsilcisi olmuşlardır. Gazi, Allah'ın yeryüzünde şirki kaldırmak için kullandığı bir silahtır. Allah'ın kılıcı, müminlerin hâmisidir. Allah yolunda ölen gazi, şehit olarak ebedîliğe ulaşır. Osmanlı Devleti'nde tüm askerler için “*guzât-ı İslam*” denilmiştir. Gazâ ruhu ve gazilik, Türk kültüründe derin izler bırakmıştır (Özcan, 1996: 443-445). Kur'ân-ı Kerîm'de de cihattan bahseden âyetler bulunmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'de gerekli durumlarda Allah için savaşmayı emreden âyetlerden birkaçı şunlardır:

“Ey iman edenler! Sakın şunlar gibi olmayın ki, inkâr ettiler de kardeşleri yeryüzünde bir seyahat veya gazaya gittikleri vakit haklarında şöyle dediler: ‘Yanımızda olsalar ne ölürlerd, ne öldürülürlerdi.’ Allah bunu kalplerinde bir hasret olarak bıraksın diye (yapar). Hâlbuki hayatı veren de Allah'tır, ölümü veren de. Allah her ne yaparsanız görmektedir” (Âl-i İmran/156).

“(Onlara) De ki: ‘Siz bizim için ilk güzelliğın birinden (zafer veya şehadetten) başka bir şey gözetleyebiliyor musunuz? Hâlbuki biz; Allah'ın ya kendi katından veya bizim ellerimizle size bir azap vermesini gözetliyoruz. Gözetin bakalım, biz de sizinle beraber gözetendeniz” (Tevbe/52).

“Zulme uğramış olmaları sebebi ile kendilerine savaş açılanlara, mukabil (karşı) savaş açma izni verilmiştir. Şüphesiz Allah onlara (mazlumlara) yardım etmeye güç yetirendir” (Hacc/39).

“Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın, fakat haddi aşmayın (savaşı zulme çevirmeyin). Çünkü Allah haddi aşanları sevmez. Ve onları yakaladığınız yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yer (Mekke) den siz de onları çıkarın. Fitne, öldürmekten daha beterdir. Mescid-i Haram civarında, onlar sizinle savaşmadıkça siz de onlarla savaşmayın. Şâyet (orada) sizinle savaşarlarsa onları öldürün. Kâfirlerin cezası işte böyledir. Şâyet onlar (inkârdan ve savaştan) vazgeçerlerse şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı ve çok merhametlidir. Din yalnız Allah'ın oluncaya ve fitne ortadan kalkıncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (inkârdan) vazgeçerlerse o zaman zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur” (Bakara/190-193).

Cihat, İslam dininde önemli bir farz-ı kifâyedir. Yani Müslümanların bir kısmı bunu yerine getirmekle mükelleftir. Dinin, inançların, vatanın, milletin tehlikelere maruz kaldığı durumlarda cihat, farz-ı ayn olur. “*Resul-i Ekrem Müslümanlara düşmanla gereksiz yere vuruşmayı değil, şartlar oluşup da savaş*

kaçınılmaz hâle gelince sabredip direnmelerini tavsiye etmiştir” (Algül, 1996: 488). Cihattan bahseden hadislerden birkaçı şunlardır:

“Hiç şüphesiz ki, cennetin kapıları, kılıçların gölgesi altındadır” (Tirmizî, Fezâil-i Cihad: 23)¹.

“Allah yolunda cihad etmeden ve cihad yapmayı arzu etmeden ölen kimse, bir nevi münâfıklık üzerine ölmüş olur” (Müslim, İmâre: 158; Neseî, Cihad: 2).

“Cennete girenlerden hiçbirisi, yeryüzünde bulunan şeylere sahip olmak için dahi olsa, tekrar dünyaya dönmeyi arzu etmez. Ancak şehit müstesnadır. Çünkü şehit, gördüğü mükâfat ve ikramdan dolayı, dünyaya dönmeyi ve Allah yolunda on defa öldürülmeyi temenni eder” (Müslim, İmâre: 109; Neseî, Cihad: 29).

“Hiçbir şey Allah'a iki damla ve iki adımdan daha hayırlı değildir. Bunlardan biri, Allah korkusundan dolayı akan gözyaşı; diğeri de, Allah yolunda akıtılan kan damlasıdır. İki adımdan biri, Allah yolunda atılan adım, diğeri de Allah'ın emirlerinden birini yerine getirmek için atılan adımdır” (Tirmizî, Fezâil-i Cihad: 26).

Battal Gazi Destanı'nda, Battal İslamiyet'i yaymak, Müslümanların yönetimindeki topraklarını yahut nüfuz alanını genişletmek amacıyla Hristiyan Rumlara karşı akınlar düzenler. O din uğruna savaşıyor bir gazidir. İsmindeki “gazi” unvanı da bunu açıkça ifade eder. *“Battal Gazi, Bizanslılarla yaptığı mücadeleler sırasında dini için savaştığını her zaman ön plana çıkarıp vurgular. Savaşlarda elde edilen ganimetlere el sürmeyip beşte birini halifeye göndermesi ve kalanını savaşan gaziler arasında dağıtması, Battal'ın inancı için savaşan bir kahraman olduğunu kanıtlar. Bu davranışları ile Battal diğer gazilere örnek oluşturur. Kendisi fakir, dervişane bir yaşamı seçmiştir, oysa savaşlarda elde edilen ganimetlerden hisse alarak zengin olabilirdi”* (Arak, 2006: 56). Gazi kelimesinin Türkçe karşılığı “alp” kelimesi kabul edilmektedir. Âşık Paşa, “*Garipnâme*”sinde alplığın âdâb ve levazımından bahsederken, alplara gereken dokuz şeyi şöyle belirtir: *“Muhken yürek, bâzû kuvveti, gayret, iyi bir at, husûsî bir libas, yay, iyi bir kılıç, süngü, yâr-i muvafık”* (Köprülü, 2003: 234). Âşık Paşa tarafından belirtilen bu niteliklerin tümü, destan kahramanı Battal da görülür. O hiç kimseden korkmaz, savaş meydanında tüm

¹ UŞŞAK, Cemal. (2013). Kütüb-i Sitte'den Seçme Hadisler. İstanbul: Nesil Yayınları. Cihat ile ilgili hadisler bu eserin 477-484., ilim ile ilgili hadisler 211-213., rüya ile ilgili hadisler de 447-450. sayfalarından alınmıştır.

pehlivanları yener, sahip olduğu atı atların en cesurudur. “*Battal da atik, dayanıklı ve savaşçılığı ile diğer atlardan üstün olan Devzâde Aşkar’a sahiptir. Aşkar tüm savaşlarında Battal’ın en büyük yardımcısıdır. Battal ile Aşkar birlikte hareket eder, bu dayanışma yapılan savaşlarda onları düşmana karşı her zaman üstün kılar*” (Bars, 2015a: 17). Battal’ın savaş meydanlarında attığı narayı duyanlar, yer ile göğün birbirine değdiğini sanır. Bu sestem sadece kâfirler değil, Müslümanlar da sersemler (Köksal, 2007: 40)². Battal, İslamiyet mefkûresi uğruna tüm mücadelesini verir. Onun tek amacı ila-yı kelimetullah’tır. Bu amaç için verilen kutsal savaş kazanılmalıdır. Bu başarı her hâlükârda gerçekleşecektir. Şehit olması durumunda da o, kazanan olacaktır. Çünkü Allah, kendisi için savaşanlara büyük mükâfatlar hazırlamıştır. Bu yönden bu savaş, kaybedilmesi mümkün olmayan bir savaştır.

3.2. Kahramanın Doğumu: Kahramanların olağanüstü bir biçimde, sıra dışı doğumu Türk sözlü anlatım türlerinde en sık bulunan motiflerden biridir. Destanı meydana getiren ve yaşatan halk muhayyilesi destan kahramanlarını sıradan insanlardan ayırmaktadır. Kahramanlar sıradan insanlardan farklı olduklarını doğumlarından itibaren –bazen de daha doğmadan- gösterirler. Onlar manevî ve fizikî bakımdan öteki insanlardan farklıdır. Bunun en büyük nedeni “*Türk hükümdarlık anlayışındaki ‘kut’ meselesidir*” (Oğuz, 1995: 13). Destan kahramanına da eski Türk hükümdarlarında olduğu gibi halkını idare etme hakkı Tanrı tarafından bağışlanmıştır (Kafesoğlu, 2012: 239). Bu anlamda destanda İslamiyet’in etkisi Battal’ın doğumuyla kendisini gösterir.

Bir gün iki cihanın övücü Muhammed Mustafa (s.a.v.), sabah namazını kılar, ashabı ile oturur. Üç gündür Cebrail tarafından kendisine vahiy gelmediğinden gönlü daralmıştır. Ashaptan Abdülvahap, birçok yer gezdiğini, Rum’dan daha güzel bir yer görmediğini söyler. Abdülvahap, Rum ilini o kadar güzel anlatır ki Resul’un gönlü Rum’a meyleder. O sırada Cebrail tarafından kendisine haber getirilir. Haberde peygamberlik hükmü tamamlandıktan iki yüz yıl sonra Malatya’da Cafer adlı uzun boylu, güzel yüzlü bir yiğidin doğacağını söyler. Bu yiğit, dört kitabı ezbere bilecek, kiliseleri yıkıp yerine mescitler ve medreseler yapacaktır. İstanbul’un kapısını açıp, keşişlerin ciğerini kebab eyleyecektir. Ashaptan Abdülvahap o zamana kadar yaşayacak, onunla gazalara katılacaktır. Resulullah, Cafer’e vermesi için Abdülvahap’a bir de mektup verir (13-14). Destan kahramanı Battal, İslam Peygamber’i tarafından doğumundan

² Destandan yapılan alıntılar aynı eserden yapıldığından bundan sonraki alıntılarda eserin sadece sayfa numarası verilecektir.

çok önceleri geleceği müjdelenmiştir. Doğumundan önce babası Hüseyin Gazi'nin başından geçen olay da onun büyük bir İslam mücahidi olacağını haberini verir: Hüseyin Gazi, Şam dağlarında avlanırken, üzerinde nakış atlastan bir çul bulunan geyik görür. Kaçan geyiği kovalamaya başlar. Geyik bir mağaraya kaçır. Hüseyin Gazi de geyiğin ardından mağaraya girer. Mağarada karşısına bir sarı at çıkar. Atın üzerinde bir bohça, bir kılıç ve gürz vardır. Çok uğraşmasına rağmen atı bir türlü tutmayı başaramaz. Mağaranın içinden o anda bir ses duyulur: *“Sakin ol! Henüz vakit olmadı ki ben çıkayım. Seni, Hakk Teâla Cafer'e verdi. O gelecek. Yeryüzünde gazâlar kılacak. Âlemi kara kâfirlerin baskısından kurtaracak. O yiğide teslim ol ve bağlan”* (17). At bu sesi duyduktan sonra durur. Hüseyin Gazi atı alır, kendi atına binerek yola koyulur. Yolda Cafer'in kim olduğunu merak eder. Uykusu gelir, atını bağlayarak uykuya dalar. Düşünde bir pir gelerek *“Ya Hüseyin! Müjdeler olsun sana ki o Cafer senin oğlundur. Doğumuna az kaldı. O gelecek ve tüm Rum'u Müslüman edecek. Öyle işler edecek ki hiçbir pehlivan yapmamış olacak”* (17) der. Hüseyin Gazi uyandığında şükür secdesi eder. Battal'ın sıradan bir insan olmayacağı daha doğmadan kendisini gösterir. Hem Hz. Peygamber'in müjdesi hem de Hüseyin Gazi'nin rüyası gerçekleşecek, Cebrail'in getirdiği haber ile pirin rüyadaki sözleri anlatıda söylendiği şekliyle meydana gelecektir. O, bizzat Allah (Tanrı) tarafından seçilmiş bir kişidir. Cebrail tarafından Allah'ın Resul'üne getirilen haber, onun *“kut”* sahibi olduğunu gösterir. Ona halkı idare etme yetkisi Allah tarafından bağışlanmıştır.

3.3. İman Esasları

İman *“bir kişiyi söylediği sözde tasdik etmek, doğrulamak, söylediğini kabullenmek”* anlamına gelir. Terim olarak ise, Hz. Peygamber'i, Allah Teâlâ'dan getirdiği kesin olarak bilinen hükümlerde tasdik etmek, gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmak demektir. İmanın hakikati ve özü kalbin tasdikidir. Bir kimse diliyle inandığını söylemesine rağmen kalbiyle tasdik etmezse iman etmiş sayılmaz. Ancak, kalpte neyin gizli olduğu insanlar tarafından bilinmediğinden kalpteki inancın dil ile söylenip açığa vurulması gerekmektedir (Kılavuz, 2008: 68-69). İslam dininin iman esasları *“âmentü”* terimiyle ifade edilir. Terim olarak, iman esaslarını kısa ve öz olarak ihtiva eden metni ifade etmek için kullanılır. Amentü metninin Türkçesi şu anlamdadır: *“Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inandım. Öldükten sonra diriliş hakkı. Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna*

şahitlik ederim” (Kılavuz, 2008: 81). Destan metnine bakıldığında Amentü’de belirtilen iman esaslarının hepsinin destan kahramanı Battal Gazi’de bulunduğu görülmektedir.

a. Allah’a İman

Kâinatı yaratan, idare eden, kendisine ibadet edilen tek varlık Allah’tır. Allah’a iman, iman esaslarının temelidir. Allah’ın varlığı ve birliği tüm ilahî dinlerin en önemli inanç esasıdır. Tüm inanç esasları Allah’a imana ve O’nun tek olduğu esasına dayanır. Allah’a iman, Allah’ın var ve bir olduğuna, tüm üstün vasıflara sahip olduğuna ve noksan sıfatlardan uzak olduğuna inanmaktır. Tevhid, İslam dininin en önemli özelliğidir. Kur’ân-ı Kerîm’de birçok sûrede Allah’ın birliğini, eşi ve benzerinin bulunmadığını vurgulayan pek çok âyet vardır (Kılavuz, 2008: 82-83). Destanda yer alan aşağıdaki ifadeler Allah’a inancı en kesin biçimde vurgular:

“Allah’a hamd olsun. O padişah ki zatını, sıfatını ve fiillerini tek bir noktada topladı. Kendisinin varlığına şahitlik eden en güzel delillerle kendini bildirdi. Cömertliği, olgunluğunun en yüksek noktasına ulaşmış cemal ve kemaliyle o, gizli bir hazineydi. Gizliliğinin en kapsamlı haliyle (...) bilinmeyi diledi. Bütün lütfunun âlemlere ulaşması, kerametinin sonsuzluğu içinde kemâlatını kendi görmek için görünüşleri, ruhları, akılları ve nefisleri, bütün şartları ve hakikatleri içinde ortaya çıkmanın en güzel şekliyle âleme sundu” (9).

Battal Gazi’nin en büyük amacı Allah’ın ismini tüm Rum diyarına duyurmaktır. Çünkü gizli bir hazine olan Allah, tüm varlıklar tarafından bilinmek istedi. Battal’ın isteği de Allah’ın bilinme isteğini bildirmek; lütfunu âlemlere ulaştırmak; zatını, sıfatını, kemâlatını göstermektir. Destan de Allah’ın adıyla başlar: *“Bismillahirrahmanirrahim”*.

b. Meleklerle İman

Melek, sözlüklerde *“haberci, elçi, güç ve kuvvet”* gibi anlamlara gelmektedir. Melekler, Allah’ın emriyle çeşitli görevleri yerine getiren, göz ile görülmeyen, nûrânî ve ruhanî varlıklardır. Meleklerle iman, İslam dininin farzlarından biridir. Meleklerle inanmayan kişi, Kur’ân-ı Kerîm’de çeşitli âyetlerle varlıkları haber verildiğinden dolayı, bunları reddetmekle kâfir olur. Melekler duyu organları ile algılanamayan, sürekli Allah’a kulluk eden, asla günah işlemeyen varlıklardır. Onlar hakkında tek kaynak âyet ve hadislerdir (Kılavuz, 2008: 92). Destanda iki melekten bahsedilir:

1. Cebrail: Dört büyük melekten biridir. Allah tarafından vahiy getirmekle yükümlüdür. Kendisine güvenilir ruh anlamında “*er-Rûhu'l-emîn*” de denilir. Meleklerin en üstünü, en büyüğü ve Allah’a en yakın olanıdır. Bu yüzden kendisine meleklerin efendisi anlamında “*seyyidü'l-melâike*” adı verilmiştir (Kılavuz, 2008: 94). Destanda, Hz. Peygamber’in gönlü Rum’a meyledince Cebrail-i Emin, Allah’tan haber getirir. Cebrail, peygamberlikten iki yüz yıl sonra Malatya’da Cafer adlı bir yiğidin doğacağı, kiliseleri yıkıp yerine mescitler ve medreseler yapacağı, İstanbul’un kapılarını açacağı haberini getirir (14).

2. İsrâfil: Sûra üflemekle görevli melektir. İsrâfil, sûra iki kez üfleyecektir. İlkinde kıyamet kopacak, ikincisinde tekrar diriliş meydana gelecektir (Kılavuz, 2008: 94). Anlatıda Seyyit Battal Gazi’nin savaş meydanlarında attığı naradan sıkça bahsedilir. Seyyit öyle bir nara atar ki düşman askerlerinin içine korku düşer. Bu nara düşman ordusunda Hz. İsrâfil’in kıyamet gününde üfleyeceği sûra benzetilir: “*Kuşluk vaktinde Seyyit bir tepeye çıkıp gök gürültüsünü andıran bir nara çekti. Sandılar ki kıyamet koptu veya Hz. İsrâfil’in kıyamette üfleyeceği sûr sesidir*” (114).

c. Kitaplara İman

Kitap terim olarak Allah’ın kullarına yol göstermek için peygamberlerine vahyettiği sözlere ve bunların yazıya geçirilmiş şekline denir. Kitaplara iman, Allah tarafından bazı peygamberlere kitaplar indirildiğine, bu kitapların içeriklerinin tamamen doğru ve gerçek olduğuna inanmaktır. Bu inanç İslam dininin temel şartlarından biridir. Her ilahî kitap bir peygamber aracılığı ile gönderilmiştir. Allah tarafından indirilen ilahî kitapların bir kısmı tamamen kaybolmuş, bazıları ise zamanla değişikliğe ve bozulmaya uğramıştır. Allah’ın gönderdiği şekliyle varlığını koruyan, hiçbir bozulma ve değişikliğe uğramayan tek kitap Kur’ân-ı Kerîm’dir. Kur’ân-ı Kerîm kendisinden önceki kitapları tasdik etmiş; fakat onların bazı hükümlerini kaldırarak yerlerine yeni hükümler getirmiştir. Allah, peygamberler aracılığıyla göndermiş olduğu kitaplarla insanlara doğru yolu göstermiştir (Kılavuz, 2008: 99-100). Battal, Kur’ân-ı Kerîm ve içindekilere inanmaktadır:

“O padişaha şükür olsun ki, kendisini tanıma ve kendisine yaklaşma mertebelerinde, durumun gereği olarak Muhammed Mustafa’ya, âlemlere korkutucu ve müjdeleyici olsun ve hidâyete ersinler diye anlaşılır, açık ibareler ve güzel ifadelerle Kur’anı indirdi” (9).

“*Hak Teâla, Seyyit’e öyle bir ses vermiştir ki, yüksek sesle Kur’an okuduğunda duyanların dayanmaları mümkün değildi... Seyyit, Kur’an okumaya başlayınca orada bulunanlar toplanıp ağlamaya*” (119) başlar. Sesini işitenler ona hayran kalırlar.

Seyyit zaman zaman büyük sıkıntılarla karşılaşır, zindanlara atılır, ölümlerle karşı karşıya kalır. Bu tür durumlarda çoğunlukla Allah’a dua ettiği ve İhlâs Sûresi, Âyete’l-Kürsi gibi Kur’ân-ı Kerîm’den çeşitli âyet ve sûreleri okuyarak kurtulduğu görülür (219-220).

ç. Peygamberlere İman

Peygamber “*haber taşıyan, elçi*” anlamlarına gelir. Dinî terim olarak, Allah’ın seçtiği, vahiyle emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak için görevlendirdiği elçilere verilen addır. Peygamberlere iman İslam dininde imanın altı esasından biridir. Peygamberlere iman etmek, Allah tarafından seçkin kimselerin seçildiğine ve bu kimselerin Allah’tan getirdiği tüm bilgilerin gerçek olduğuna inanmak demektir. Her Müslümanın aralarında bir ayırım yapmadan bütün peygamberlere inanması farzdır. Bu nedenle peygamberlerin bir kısmına inanıp, diğerlerine inanmamak küfür sayılmıştır. Allah asırlar boyunca peygamberler yollamış, insanları onlar aracılığı ile gerçeği kabul edip yaşamaya çağırmıştır. Kendilerine peygamber gönderilmemiş hiçbir topluluk ve ümmet yoktur. Peygamberlik Allah vergisi olup, çalışma, ibadet ve taatla elde edilemez. Peygamberler diğer insanlarda bulunmayan niteliklere sahip, seçkin kişilerdir. Onlarda Tanrılık özelliği olmadığı gibi, Allah müsaadesi dışında fayda sağlama ve zararı giderme güçleri de bulunmamaktadır (Kılavuz, 2008: 106-107). Battal Gazi Destanı’nda başta Hz. Muhammed olmak üzere birçok peygambere değinilmiştir. Bu anlamda destan kahramanının tüm peygamberleri kabul ettiğini söylemek mümkündür. Anlatıda aşağıdaki peygamberler, çeşitli vesilelerle anılmıştır:

1. Hz. Muhammed: İslam peygamberidir. Henüz doğmadan babası ölmüştür. Altı yaşındayken annesini de kaybeder. Kendisine kırk yaşlarında nübüvvet, kırk üç yaşlarında risâlet gelmiştir. Vefatına kadar insanları irşad etmiştir. Anlatıda kendisinden en fazla söz edilen peygamber, İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir. O, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Hz. Muhammed, anlatıda şu vesilelerle anılır:

Hz. Muhammed’e salât ve selâm edilir: “*Allah’ın salâtı ve selâmı efendimiz Muhammed Mustafa ve akrabalarının üzerine olsun*” (13).

Anlatıya göre Rum ilinin alınması Hz. Peygamber'in gönlünün Rum'a meyletmesinin neticesinde olur. Hz. Peygamber'in gönlü Rum'a meyledince, Cebrail-i Emin, Allah'tan haber getirir ve der ki: *“Ya Resûllullah! Halik-i âlem (c.c.) sana selâm gönderdi ve şöyle buyurdu: ‘Benim Resûlümün gönlü şimdiye kadar Rum'a meyletmedi ki o ülkeyi ümmetime nasip edeyim ve kiliseleri yıkıp yerine mescit ve medreseler yapalar. Peygamberlik hükmü tamam olduktan 200 yıl sonra, Malatya'dan Cafer adlı uzun boylu, güzel yüzlü, buğday renkli bir yiğit doğacak. Bu yiğit pehlivanlıkta Hamza gibi, heybette Ali gibi, kurnazlıkta Amr'dan üstün olacak. Tek başına ve korkusuzca yürüyecek. Dört kitabı ezbere bilecek. Nara attığında havadaki kuşlar yere dökülecek. Ülkeyi o köşede kuracak. Kiliseleri yıkıp yerine mescitler ve medreseler yapacak. İstanbul'un kapısını açıp keşişlerin ciğerini kebab eyleyecek. Bu sebeple Resûlümün mübarek hatırı şen olsun”* (14). Hz. Peygamber'in isteğini yerine getiren Allah, Seyyit Battal'ı gönderecek; o da Rum ilinde İslamiyet'i yayacaktır.

Seyyit bir gün yanında Kasım ve Mensur adlı arkadaşları varken İskenderiye'ye doğru hareket eder. Yolda konakladıklarında Seyyit uykuya dalar. Kasım ve Mensur, durumu düşman Kaytur'a bildirirler. Kaytur, uykudayken Seyyit'i yakalar; zindana koyar. *“Bir gece Kaytur, Hazreti Muhammed'i düşünde gördü. Kıyamet kopmuş, tüm peygamberler, evliyalardan son peygamberden şefaahat istemektedirler. Kendi de şefaahat istemeye gitmek istemektedir; ancak bırakmazlar. Hazreti Resûl:- Ya Kaytur! Benim Battal'ımı kuyudan çıkar, onun önünde Müslüman ol ki kıyamet gününde sana şefaahat edeyim, der”* (83). Kaytur uykudan uyanır. Mensur da aynı düşü görmüştür. Mensur imanını tazeler, Seyyit'i zindandan çıkarır, Kaytur da Müslüman olur. Hz. Muhammed, anlatı boyunca birçok kez farklı kişilerin düşlerine girer ve Battal'a her seferinde yol gösterir.

İslam askerleri, sayıca çok olan kâfirlerle başa çıkamayınca yüzlerini göğe tutup Muhammed Mustafa'dan şefaahat dilerler. Ansızın bir rüzgâr çıkar tozu kaldırır, kâfir askerlerin gözleri görmez olur. Birçoğu kör olur, kaçmaya başlarlar (155).

2. Hz. Adem: Allah'ın yarattığı ilk insan ve ilk peygamberdir. *“Ebü'l-Beşer”* (insanlığın babası) künyesi, *“Safiyullah”* (Allah'ın temiz kulu) sıfatıyla anılır. Bir balçıktan yaratılmıştır. Sol kemiğinden Havva yaratılmıştır. Cennet'te İblis tarafından kandırılmaları sonucunda yasak meyveyi yemelerinden sonra oradan kovulup dünyaya gönderilmişlerdir (Pala, 1995: 18-19).

3. Hz. Davud: İsrailoğullarının peygamberidir. Hem peygamber hem de sultandır. Dört semavî kitaptan biri olan “Zebur” ona indirilmiştir. Sesinin güzelliği ile meşhur olan Hz. Davud, Zebur’u okurken dinleyenler kendilerinden geçer, ruhunu teslim edenler bile olurmuş. Bu yüzden gür ve kalın sese “davudî” denir. Eliyle demir plakalardan zırhlar yapar, geçimini öyle sağlarmış (Pala, 1995: 133-134).

4. Hz. İshak: Hz. İbrahim’in ikinci oğludur. Annesi Sara’dır. Annesi ihtiyarlığında bir mucize eseri olarak onu doğurmuştur. Babasının ölümünden sonra yerine geçmiştir. Kenan (Filistin) civarında ömür sürmüştür. Soyundan birçok peygamber gelmiştir (Pala, 1995: 287). Anlatıda Hz. Adem, Hz. Davut ile Hz. İshak’ın isimleri şu şekilde anılır:

Hüseyin Gazi, bir gün bir geyik kovalarken bir mağaraya rastlar. Mağaradan içeri girer. Burada bir sarı at görür. Atı tutmak ister; ama at çifte atar. Hüseyin Gazi geri çekilir. Mağaranın içinden bir ses duyulur: “*Sakin ol! Henüz vakit olmadı ki ben çıkayım. Seni Hakk Teâla Cafer’e verdi. O gelecek. Yeryüzünde gazâlar kılacak. Âlemi kara kâfirlerin baskısından kurtaracak. O yiğide teslim ol ve bağlan*” (17). At bu sesi işitince yerinde durur. Hüseyin Gazi atı yularından tutar. Atın sırtındaki bohçayı açar. Bohçanın içinde “*Adem Peygamberin iki bölük saçı, Davut Peygamberin zırhı, İshak Peygamberin zırhı, Emîrû’l-müminîn ve Hamza’nın silahını gör[ür]*” (17). Uzun saç, Hz. Âdem’in uzun ömrünü; zırh, Hz. Davud’un geçimini sağlamak için yaptığı zırhları işaret eder.

5. Hz. İsa: İsrailoğullarının son peygamberidir. Kendisine “İncil” indirilmiştir. Bir mucize eseri olarak babasız doğmuştur. Ölülere diriltir, körlerin gözlerini açar, çamurdan kuşlar yapıp can verir, su üstünde yürürmüş. Bebekken konuşmuştur. Hayattayken kendisine sadece on iki kişi inanmış, bunlara “*havari*” denmiştir. Yahudiler tarafından çarmıha gerilmek istenmiş; Allah tarafından onu şikâyet eden kişi, İsa suretinde görünmüş; o kişi, çarmıha gerilmiştir. Hz. İsa, melekler tarafından dördüncü kat göğe çekilmiştir (Pala, 1995: 285-286). Anlatıda Hz. İsa’nın ölülere dirilttiğine değinilir. Seyyit, Halut ile Calut’u öldürür; kavmini İslam’a davet eder. Halut ile Calut’un kavmi, Hz. İsa’nın ölüyü dirilttiğini söyleyerek ondan ölüyü diriltmesini, böylece Müslüman olacaklarını söyler (94).

6. Hz. Musa: İsrailoğullarının peygamberidir. Firavun’un korkusundan doğduğunda annesi tarafından bir sandık içinde Nil nehrine bırakılır. Firavun’un karısı Asiye tarafından gizlice sarayda büyütülür. Büyüdüğünde halkı Allah’a

inanmaya davet eder. İsrailoğulları ile Mısır'dan kaçarken, Firavun tarafından öldürülmek istenir. Asasıyla denize vurur, deniz yarılr, on iki yol açılır. Kavmiyle denizi geçer, arkadan gelen Firavun ve askerleri denizin kapanması sonucu boğulur (Pala, 1995: 402). Anlatıda Halut ile Calut kavmi, Müslüman olmaya karar vermeden önde Hz. Musa'nın da birçok mucizesi olduğunu söylerler (94).

7. Hz. İlyas: İsrailoğullarına gönderilmiştir. Kavmini uzun süre Allah'a inanmaya çağırmasına rağmen, kavmi ondan yüz çevirir. Allah da memleketlerinden bereketi kaldırır. İlyas Peygamber'in duasıyla bu bela kaldırılır. Ancak kavmi sonra tekrar ondan yüz çevirir (Pala, 1995: 280). Anlatıda Halut ile Calut kavminin, Müslüman olmak için ölüyü diriltme isteğini Seyyit, İlyas Peygamber'in duasıyla gerçekleştirir (94).

8. Hz. Yunus: Ninova şehri halkına gönderilen İsrailoğulları peygamberidir. Puta tapan halkını uyarır. Halkının ona inanmaması üzerine onları bırakır. Allah'tan izin almadan gizlice bir gemiye biner. Denize atılır, büyük bir balık tarafından yutulur. Allah'ın izni olmadan halkını terk ettiği için pişman olur. Ettiği dua sonucu Allah onu affeder, sahile selametle çıkar (Pala, 1995: 571-572).

Destanda, Seyyit, Mihrasep'in kızını kurtarmak için yola çıktığında bir deniz kenarına gelir. Burayı aşmak için bir gemi gereklidir. Seyyit, Allah'a dua eder. Ansızın bir dalga kopar, arkasından bir balık çıkar. Bu balık bir dağ andırır. Kenara yaklaşır ve güzel konuşmasıyla selam verir: *“Ya Seyyit! Ben Yunus Peygamber'i karnımda kırk gün barındıran balığım. Bu sebepledir ki ben bütün balıkların şeyhi unvanını aldım. Bugün bir ses işittim, 'Yürü var, Seyyit Battal'ı sudan geçir' deniliyordu. Şimdi gel, benim sırtıma bin, seni öte yakaya geçireyim”* (192). Seyyit balığın sırtına biner. Balık, Seyyit'i bir adaya götürür, sonra denizde kaybolur.

9. Hz. Süleyman: Hz. Davud'un oğludur. On iki yaşındayken babasının yerine tahta geçer. Kuşlarla, hayvanlarla konuşur; onların dilini anlar. Cinlere ve rüzgâra emretme yetkisine sahipmiş. Kırk yıl büyük bir ihtişam ile devlet sürmüştür (Pala, 1995: 490-491). Anlatıda, Seyyit, oğlunu öldüren cazıyı yakalamak için bir dağın tepesine çıkar. İçi karanlık bir kuyudan aşağı iner. Bir kapı görür, buradan içeri girince bir saraya rastlar. Sarayın orta yerinde *“Süleymanvari bir taht”* görür (253-254).

10. Hz. Yusuf: Yakup Peygamber'in oğludur. Edebiyatta adı en çok anılan peygamberlerdendir. Harikulade bir güzelliğe sahipmiş. Züleyha ile olan

maceraları birçok metnin konusunu süslemiştir. Dünyanın en güzel insanı olarak bilinen Hz. Yusuf'un başından geçen olaylar “*Yusuf ile Züleyha*” hikâyesinin oluşmasına kaynaklık etmiştir. Hikâye Türk, İran ve Arap edebiyatlarında pek çok kimse tarafından ele alınmıştır. Hikâyenin ilk kaynağı Tevrat'tır. Kur'ân-ı Kerîm'de kıssaların en güzeli (*ahsenü'l-kassas*) olarak buyurulmuştur. İslamiyet'in ilk çağlarından beri en çok yazılıp okunan hikâyelerden biridir. Şairler, 111 âyetlik “*Yusuf Sûresi*”ni değişmez bir kaynak olarak kullanmışlardır (Küleççi, 1999: 132).

Anlatıda, divan edebiyatında mesnevi türünde, halk edebiyatında ise halk hikâyesi türünde işlenen Yusuf ile Züleyha kıssasına göndergede bulunularak Hz. Yusuf anılır. Seyyit Battal, Emir Ömer ile dolaşmaya çıktığı bir gün bir bağa rastlar. Seyyit Battal, burada kasrın penceresinde ayın on dördüne benzeyen bir kız görür: “*Onun boynu ve kulağı açık, üzeri mücevherlerle doluydu. Pencereden dışarı çıkmıştı. Binlerce Mısırlı Züleyha'nın Yusuf'u onun yanında şaşkına dönerdi. Hemen ilk bakışta yüz bin kere can-ı gönülden âşık oldu. O da Seyyit'i görüp deliye döndü*” (48). Yusuf ile Züleyha hikâyesinde Züleyha, Yusuf'a sahip olmak için her türlü yola başvururken, Yusuf ondan uzak kalarak iffetini korur. Ancak destanda Seyyit'in gördüğü güzel, Yusuf'u dahi deliye döndürecek bir güzelliğe sahiptir.

d. Ahirete İman

Ahiret, “*son, sonra olan, son gün*” gibi manalara gelir. Ahiret, İsrafil'in Allah'ın emriyle, kıyametin kopması için sûra ilk defa üflemesiyle başlayacak olan ebedî hayattır. İsrafil, ikinci kez sûra üflediğinde insanlar dirilecek ve hesaba çekileceklerdir. Dünyadaki amellerine göre ceza ve mükâfat görecek, cennet veya cehenneme gideceklerdir. Ahirete iman, iman esaslarındandır. İnsanlardaki sorumluluk duygusu kişiyi, yaptıklarının karşılığını göreceği ahiret hayatına inanmaya götürür. Kur'ân-ı Kerîm birçok âyetinde dünya hayatının geçici, ahiretin ise ebedî olduğunu, insanların daha hayırlı ve kalıcı olan ahiret mutluluğunu yakalamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla beraber insan, dünya hayatını da ihmal etmemeli; çünkü ahiret dünyada kazanılacaktır. Ahirette mutlu olma, dünyadaki yaşayışa bağlıdır (Kılavuz, 2008: 117-118).

Anlatıda, sefere katılan Battal uyurken düşman ona yaklaşır. Bu durumu gören, ona âşık olan Kayser'in kızı Battal'ı uyandırmak için küçük bir taş atar. Allah'ın takdiriyle bu taş, onun ölümüne sebep olur. Battal'ın öldüğünü gören kız, onun yanına gelir, hançeriyle canına kıyar. Bu esnada bir bulut meydana gelir, rüzgâr eser, yıldırım çakar, yağmur yağar. O anda ikisi de görünmez

olurlar. Kaleye gelen İslam orduları, Battal'dan bir haber alamazlar. Battal'ın oğulları Ali ile Nezir o gece düşlerinde babalarını görürler. Battal bir burağa binmiş, başında taç, alnında hilal, şehitler katındadır. Battal oğullarına çeşitli tavsiyelerde bulunur ve “Eğer bu vasiyetlerimi tutarsanız kıyamet gününde yüzünüz ak olsun” (320) der. Battal'ın oğullarına verdiği nasihatte ve onun şehit olmasında ahiret inancı açıkça görülür.

e. Kazâ ve Kadere İman

Kader, Allah'ın ezelden ebede kadar bütün şeylerin zaman ve yerini ezeli ilmiyle bilip sınırlaması ve takdir etmesidir. Kader, evrendeki tüm varlık ve olayların belli bir nizam ve ölçüye göre düzenleyen ilahî kanundur. Kazâ ise Allah'ın ezelde irade ettiği ve takdir buyurduğu şeylerin zamanı gelince Allah'ın irade ve takdirine uygun şekilde meydana gelmesidir. Dünyada meydana gelmiş ve gelecek her şey Allah'ın iradesi, takdiri ve yaratması ile olur. Yaratılan her şeyin bir kaderi vardır (Kılavuz, 2008: 132-133).

Seyyit, Sabah oğlu Kilab tarafından zindana atıldığında arkadaşları duruma üzülürler; tek ümitlerinin de söndüğünü söyleyince Seyyit şöyle der: “*Gam yemeyin! Alnımıza bu da yazılmış... Bunu da hoş görelim. Hak Teâla'nın bildiği bir şey vardır elbet. Görelim, başımıza neler gelecek. Bilinmeyeni bekleyelim*” (112).

Bir seferde Müslüman ordusu, düşman ordusu karşısında sayıca oldukça azdır. Bu durumda İslam askerleri şöyle derler: “*Ne yapalım? Allah aşkına, Resûlün yoluna ve din uğruna canımız başımız feda olsun. Allah Allah diyelim, gayret edelim, görelim Hak Teâla ne buyurur*” (142). Her iki örnekte de Allah'a inanç ve kadere boyun eğme görülür.

3.4. Dört Halife

Hız. Ebubekir, dört büyük halifenin birincisidir. Hız. Muhammed'in peygamberliğinden önceki ve sonraki en yakın dostudur. Tüm savaşlarda onun yanından hiç ayrılmamıştır. İki yıl halifelik yapmıştır. Tevazu ve cömertliğiyle dillere destan olmuştur (Pala, 1995: 160-161). Hız. Ömer, İslam'ın ikinci halifesidir. Doğruluk ve adaletiyle herkesi kendisine hayran bırakmıştır. On sene halifelik yapmıştır. Halifeliği bir huzur devri olarak bilinir (Pala, 1995: 438). Hız. Osman, İslam'ın üçüncü halifesidir. Ticaretle uğraşmış, zengin olmuştur. Hız. Peygamber'in iki kızıyla evlenmiştir. Haya ve hilm sahibi bir kişiymiş. On iki yıl halifelik yapmıştır (Pala, 1995: 436). Hız. Ali ise dört büyük halifenin sonuncusudur. Hız. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadadır.

Kahramanlık, velilik ve imamlık yönleriyle anlatılarda adı çokça anılır. Destanda dört halifeden şu şekilde bahsedilir:

Hz. Peygamber bu ölümlü dünyadan göç ettikten sonra “...hilâfet görevi Ebubekir’e kaldı. Ebubekir bu görevi 2 yıl sürdürdükten sonra sıra Ömer’e geldi. Ömer’in 2 yıl hilâfet görevini müteakiben bu görevi Osman 13 yıl sürdürdü. Sonunda onu da şehit ettiler” (15). Cebrail tarafında getirilen haberde Cafer’den bahsedilirken heybet bakımında Hz. Ali’ye benzetilir: “Bu yiğit pehlivanlıkta Hamza gibi, heybette Ali gibi, kurnazlıkta Amr’dan üstün olacak” (14). Ayrıca, anlatıda, kazanılan her zaferden sonra durum bir mektupla halifeye bildirilir. Halife kazanılan başarılar karşısında “şad ve hürrem” olur. Savaş sonrasında elde edilen ganimet malından halifenin payı da ayrılır, ona gönderilir. Bazen halife bizzat ordunun başında savaşlara katılır.

3.5. Sahabîler

Sahabî, “sohbet, sahip” kelimelerinden türetilmiştir. Hz. Muhammed’i mümin olarak gören ve mümin olarak vefat eden kişiye denir. Gerek Kur’ân-ı Kerîm’de gerekse hadis-i şeriflerde onları öven, takdir eden ifadeler yer alır. Sahabîler en üstün mertebededirler. Çünkü onlar doğrudan peygamberlik güneşinden ışık almışlardır. Hiçbir evliya derece bakımından onlara yetişemez. Onlar, peygamberlerden sonra Allah’a en yakın olan insanlardır. Bizzat Allah Resul’ü tarafından terbiye edilmiş, ruh ve kalpleri kötülüklerden arındırılmıştır (Atasoy vd., 2014: 17-20). Anlatıda bazı sahabîlerden övgüyle bahsedilir:

a. Hz. Hamza: Hz. Peygamber’in amcasıdır. Mekte’de hatırı sayılır, kuvvetli ve kıymetli bir kişi idi. Müslüman olmasıyla Müslümanlar çok kuvvetlenmişlerdir. Bedir Gazası’nda büyük kahramanlıklar göstermiştir. Uhud Gazası’nda Vahşî adlı bir bedevî tarafından şehit edilmiştir. Kahramanlıkları ile tanınmaktadır. Hayatını destanlaştıran “Hamzanâme” türünün doğmasını sağlamıştır (Pala, 1995: 230). Anlatıda heybet bakımından Hz. Ali’ye benzetilen Cafer, pehlivanlıkta da Hz. Hamza gibidir (14).

b. Hz. Fatma: Hz. Peygamber’in dört kızından en küçüğüdür. Akli, zekâsı, zühd ve takvası çok idi. Hz. Ali ile evlenmiştir. Babasının ölümünden sonra hiç gülmediği rivâyet edilir (Pala, 1995: 181). Anlatıda Seyyit, bir devin elinde tutsak olan kırk kız ile oğlanı kurtarıırken, bunlar Seyyit’i görür görmez tanırılar. Rüyalarında Fatimatüz’z-Zehra’yı görmüşlerdir. O, tutsaklara, Seyyit’in gelip onları kurtaracağını söyler (254).

c. Hz. Ayşe: Hz. Peygamber’in zevcesi ve Hz. Ebubekir’in kızıdır. Resulullah tarafından çok övülmüş ve sevilmiştir. Âyet ile methedilmiştir. Hz.

Fatma gibi akli, zekâsı, zühd ve takvası ile tanınır (Pala, 1995: 27). Hz. Fatma'nın rüyada tutsaklara haber vermesine benzer bir motif de Hz. Ayşe'de karşımıza çıkar. Seyyit, bu kez halifenin kızını kurtarmaya gittiğinde kız, bir gece önce bir rüya görür. Rüyasında Ayşe-i Sıddık'ı görür. Hz. Ayşe, kıza Seyyit'in gelip onu kurtaracağını söyler (310).

3.6. Ezan-Namaz

Namaz, sadece Müslümanlara değil, onlardan önce gelen kavimlere de emrolunan bir ibadettir. İslam'ın başlangıç yıllarında namaz, sabah ve akşamleyim kılınan ikişer rekattan ibaret iken, yaygın görüşe göre Miraç'tan sonra beş vakit olarak farz kılınmıştır. Her din, yaratıcı kudret karşısında boyun eğip kutsalla bağlantı kurmak temeli üzerine kurulur. Bunu sağlamak için de çeşitli merasimler bulunur. İslam dininde Allah'a yaklaşmanın, yükselmenin en etkili yolu namaz ibadetidir. Namaz, tüm ibadetlerin özü ve özeti sayılmıştır. Kelime-i şehadetten sonra İslam'ın en önemli rüknü namazdır. Namaz, Allah'ı hatırlamanın en büyük vesilesidir. İnsanları her türlü fenalıktan, hatadan ve suçtan alıkoyar (Apaydın, 2008: 219-220). Ezan ise, “*duyurmak, bildirmek*” anlamlarına gelir. Farz namazlar için belli vakitlerde okunan özel sözlerdir. Ezan aracılığıyla halka namaz vaktinin girdiği, cemaatle namaz kılınacağı duyurulmuş olur. Anlatıda Seyyit, çeşitli vesilelerle ezan okur, namaz kılar:

Düşmanlar, ancak, Seyyit'in yokluğunda Müslüman askerlerine üstünlük sağlar. Seyyit'in varlığında düşmanlar her zaman bozguna uğrar. Bir anlamda Müslümanların galip gelmeleri Seyyit'in varlığıyla paralellik gösterir. Seyyit'in bulunmadığı bir anda, Kayser'in askerleri iki bin Müslüman yakalar ve yakaladıklarını öldürürler. Öldürdükleri Müslümanların başlarını da buldukları köşkün ağaçlarına asarlar. Seyyit gelince insan başları asılmış ağaçları görür. Seyyit ve arkadaşları bu başları ağaçlardan indirirler. O başların namazlarını kılıp defnedirler (78-79).

Seyyit, Şamiliye şehrinin padişahını öldürdükten sonra, sabah vakti, sarayın damına çıkar gür bir sesle ezan okur. Şehir halkı bu sesin ne olduğunu bilemez. Seyyit, yanındaki beş bin Müslümanla sabah namazını kılar. Firdevs'i ve on beyini öldürdüğünü söyleyen Seyyit, bu işleri “*Allah Teâla'nın yardımı ve Muhammed Mustafa'nın mucizesiyle*” (89) yaptığını söyleyerek şehir halkını İslam'a davet eder. Kabul edenlere dokunulmazken, İslam'a girmeyenler kılıçtan geçirilir.

Seyyit, Mamuriye'de esir Müslümanları kurtardıktan sonra orada bir mescit yaptırır. Minbere çıkar hutbe okur. Cuma namazını kılar (90).

3.7. Kâbe

Kâbe, Müslümanların kiblesidir. Mekke'de bulunmaktadır. Namaz kılan kimse kibleye yönelmelidir. Namazın amacı, kalbin Allah'tan başka her şeyden ayrılıp, Allah'a yönelmesidir. Şüphesiz Allah herhangi bir yönle kayıtlı ve sınırlı değildir. Ancak, kalbin huzur ve sükûnetini sağlamak bakımından namazda herkesin yöneleceği bir yönün belirlenmesi gerekir. Zâhiren yüz, Allah'ın evi Kâbe'ye çevrilirken, bâtinen kalp ve gönül başka şeylerden uzaklaştırılmalı, Allah'tan başka şeyler oradan atılmalıdır. Namaz esnasında özürsüz biçimde göğsün kible tarafından çevrilmesi namazın bozulmasına neden olur (Apaydın, 2008: 231-232).

Rum Kayser'inin amacı Müslümanların hepsini öldürmek, hatta Mekke'de bulunan Kâbe'yi de yıkmaktır. Kayser bu amacını birçok kere dile getirir. Hatta bu arzusunu Malatya Emiri Ömer'e bir mektupla bildirir. Kayser, Emir Ömer'e şöyle bir mektup yazar: *“Hüseyn Gazi'nin oğlunu tutup, bize diri teslim edesiniz. Ayrıca yedi yıl boyunca haraç vermeyi kabul edip halifenizle birlikte gelip özür dileyesiniz. Yok derseniz, ne sizi ne Kâbe'nizi ayakta koymayıp, yakar yıkarız”* (30).

3.8. Hızır

Hızır, Hz. Musa döneminde yaşadığına inanılan, kendisine ilahî bilgi ve hikmet öğretilen kişidir. Bazı hadis kaynaklarında, tarih ve tasavvuf kitaplarında mitolojik bir kişiliğe büründürülmüş; tarihte uzun süre yaşayanlardan olduğu ve kıyamete kadar da yaşayacağı ifade edilmiştir. Hızır'ın dünyanın sonuna kadar yaşayacağı inancını dile getirenlerin bir kısmı bunu Hz. Adem'in vasiyeti ve duasına dayandırırken, bir kısmı da âb-ı hayatı içmesine bağlar. İslam âlimleri, Hızır'ın bir peygamber, veli veya melek olduğu hususunda değişik görüşler öne sürmüşlerdir. Bu görüşler arasında özellikle ilk ikisi taraftar bulmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçmemekle birlikte müfessirler tarafından Kehf Sûresi'ndeki kıssada anlatılan olayların Hz. Musa ile Hızır arasında geçtiği öne sürülmüştür. Kur'ân-ı Kerîm ile hadis kitaplarında anlatılan özelliklere zamanla birçok hurafe ve mitolojik unsur da katılmış, böylece İslam inancıyla çelişen yorumlar ortaya çıkmıştır (Çelebi, 1998: 406-409). Anlatıda Hızır, Seyyit'in zor anlarında onun yardımına koşar:

Velid adlı hain, Seyyit'i kandırarak, onu tek başına bir adada bırakıp kaçar. Seyyit burada Hızır'la karşılaşır. Hızır, Seyyit'e çok nasihat eder, ona üç ok verir. Seyyit aldığı bu oklarla cazıları öldürmeyi başarır (233-237). Başka bir olayda ise, bir gün halifenin kızı Safiye Banu kaybolur. Kız, Rad Cazı

tarafından yedi deniz ötede, Ayn el Katar denen yere kaçırılmıştır. Cazı, yüz kırk kız kaçırmıştır. Seyyit halifenin kızını kurtarmaya gider. Yolda karşısına bir dev çıkar. Dev'in boyu kırk arşındır, kırmızı bir yüzü vardır, kuyruğundan ateş saçmaktadır. Bu dev, Rad Cazı'dır. Çeşitli sihirlerden sonra cazı kaybolur. Seyyit, yolda bir geyiğe rastlar. Geyiği bir türlü yakalayamaz. Peygamber ve evliyadan yardım ister. Hızır yardımına gelir. Kovaladığı geyiğin Rad Cazı'nın kızı olduğunu söyler. Hızır tarafından Tamus Peri'nin yanına götürülür. Tamus Peri, Seyyit'i Rad Cazı'nın yanına götürür. Seyyit, İsm-i Âzam duasıyla cazının sihrini boşa çıkarır, cazıyı öldürür (305-310).

3.9. Anne Sevgisi

“Türk kültüründe kadının temel nitelikleri annelik ve kahramanlık olarak karşımıza çıkar. Türkler kutsal ve önem verdikleri haklara ‘ana hakkı’ demişler ve ana hakkını da ‘Tanrı hakkı’ ile eşit tutmuşlardır. Aile toplumun çekirdeğidir. Aile ne kadar güçlü olursa toplum da o derece güçlü olur. Türklerde aileye her zaman önem verilmiş ve aile korunmuştur... Anne ile çocuk ayrılmaz bir bütünüün parçalarıdır. Anne olmadan çocuğun, çocuk olmadan annenin bir karşılığı yoktur. Çocuk anneyle, anne de çocukla karşılık ve anlam bulur. Kadınlar eş ya da anne kimliklerinden dolayı toplum gözünde saygın bir statüye yükselmişlerdir” (Bars, 2014b: 86). Türk toplumunda İslamiyet'i kabul etmeden önce kadına verilen bu değer İslamiyet'in kabulünden sonra daha da güçlenerek devam etmiştir. Nitekim *“Hz. Muhammed, cennetin annelerin ayaklarının altında olduğunu açıklayarak Hz. Havva'ya insanlığın annesi mertebesine yükseltmiştir”* (Günay, 2000: 5). Kur'ân Kerîm, kadın ile erkeği eşit tutmuştur. Kadın ve erkeğin cinsiyetlerinden dolayı ortaya çıkan farklılıkları, yaratılış hikmetine göre birbirlerini tamamlamaları içindir. Kadın, *“anne”* kimliği ile aile içinde tartışılmaz bir konum elde etmiş; evin içinde birçok konuda hem sorumlu hem de hâkim kişi olmuştur. Anne olduktan sonra aile içinde erkek kadar bazen daha da fazla söz sahibi olmaya hak kazanmıştır. Türk aile yapısı anne ve babanın eşit haklara sahip olduğu iki yönlü bir kimlik arz eder (Yılmaz, 2004: 119-120). Kur'ân-ı Kerîm'de Allah (c.c.) anne sevgisi ile ilgili şöyle buyurmaktadır:

“Rabbin, ancak kendisine ibadet etmenizi, anne ve babaya güzellikle davranmanızı emretti. Onlardan biri veya her ikisi, senin yanında ihtiyarlık dönemine ulaşırlarsa, sakın onlara “Of!” deme, onları azarlama, onlara hoş söz söyle. İkisine de merhametle tevazu kanatlarını indir ve şöyle de: ‘Ey

Rabbim! Onlar beni küçükken terbiye ederken (bana merhamet ettikleri) gibi, Sen de onlara merhamet et!” (İsra/23-24).

Anlatıda Cafer, âyette belirtildiği üzere annesine güzellikle muamelede bulunur. Babasını kaybetmenin sonucunda onun sevgisini de annesine verir. Annesine saygılıdır. Ona büyük değer verir. Düşmanlarla savaşmaya giderken annesinden şöyle dua ister: *“Ey sevgili ve şefkatli anacığım! Mübarek himmetini ve duanı eksik kılma”* (31). Çünkü o, annenin evladı için ettiği duanın kabul olacağına bilincindedir. Bu bilinç inancının gereğidir. Annesinin duasıyla o, girdiği mücadelelerden başarıyla ayrılır.

3.10. İlim

İslam dininde her türlü ilim Allah'ı daha iyi ve doğru tanımanın bir vesilesi olarak görülmüştür. İlim, insanı hayır ve hakikate ulaştırır. Allah'ın kâinat kanunlarını anlamayı sağlar. Allah'ın rızası için elde edilmeye çalışılan ilim, dünya menfaat ve makamlarına alet edilmemelidir. İlim tahsili kadar, bunu yaymak ve öğretmek de önemlidir. Bir kimse ya öğrenen ya öğreten ya da bunlara yardımcı olanlardan biri olmalıdır. İlim tahsil etmek hem âyetlerde hem de hadis-i şeriflerde emir ve teşvik edilmiştir:

“Sizin ilâhınız ancak o Allah'tır ki, O'ndan başka ilâh yoktur. O ilmi ile her şeyi kuşatmıştır” (Tâ-Hâ/98).

“Lut'a gelince; Biz ona da karar verme yetkisi (hüküm) ve ilim verdik. Onu gerçekten çok pis işler yapan bir kasaba halkından kurtardık. Gerçekten onlar yoldan çıkmış çok kötü bir topluluk idi” (Enbiyâ/74).

“Böyle olmasının bir diğer sebebi de (kendilerine ilim verilenlerin) Kur'anın senin Rabbinden gelen bir gerçek olduğunu bilip ona iman etmeleri ve kalplerinin ona (Kur'ana) tam bağlanmaları içindir. Şüphesiz Allah, iman edenleri elbette doğru yola ulaştırıcıdır” (Hacc/54).

“Andolsun ki biz, Davud'a ve Süleyman'a bir ilim vermiştik. (Bunun üzerine) Onların ikisi de; 'Bizi inanan kullarının birçoğundan üstün kılan Allah'a hamd olsun' demişlerdi” (Neml/15).

“Hikmet (faydalı olan her şey) mü'minin kaybolmuş malıdır. Nerede bulursa onu almaya mü'min, herkesten daha çok layıktır” (Tirmizî, İlim: 19).

“Bir âlimin âbide olan üstünlüğü; benim, sizin en aşağı mertebede olanınıza üstünlüğüm gibidir” (Tirmizî, İlim: 19).

“Kim ilim öğrenmek maksadıyla yola koyulursa, Allah o kimseye cennet yolunu kolaylaştırır. Melekler ilim öğrenen kimselerden memnuniyetlerinden dolayı kanatlarını yerlere sererek kuşatırlar. Yerde ve gökte bulunan her şey,

hatta sudaki balıklar bile ilimle meşgul olan kimsenin affını isterler. Bir âlimin ibadetle meşgul olana üstünlüğü, ayın diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Muhakkak ki, âlimler peygamberlerin mirasçılarıdır. Gerçekte peygamberler ne altın, ne de gümüş miras bırakmazlar. Onların mirası ancak ilimdir. Bu bakımdan, kim bu peygamber mirası olan ilimden ne kadar elde ederse, o derece merteye kazanmış olur” (İbn Mâce, Mukaddime: 17; Ebû Dâvûd, İlim: 1).

İslamiyet'te bir müminin derecesi hadis-i şerif'te de belirtildiği üzere elde ettiği ilim ve bu ilmi ne derece yaşadığına göredir. Anlatı da Cafer henüz küçük yaşlarında iken birçok ilim elde etmiştir. On üç yaşına girdiğinde yaşıtlarına göre çok iri bir boy posa sahip olan Cafer, ilim yönünden de ilerlemiştir. O “*Dört kitabı ezberlemişti. Tefsir ilminde ve hadislerde gâyet bilgi sahibi idi*” (21). Battal'ın sahip olduğu ilim Köprülü tarafından şöyle belirtilir: “*...kendisi şarap içmekten ve her türlü dinî yasaktan çok çekinen, fevkalâde dindar, müttakî hatta, birçok büyük keramet sahibidir. Sade İslâm ilimlerine değil, hatta Hristiyanlık ahkâmına da etrafiyla vakıftır; mahir bir tabiptir, dinî bahislerde bütün hocalar, keşişler, onun ilmine hayran olurlar. Mefkûresi ‘Rum diyarını İslâm dairesine sokmak ve bu uğurda şehit olmaktır’; yoksa, meselâ mal ve ganimet kaygısı gibi ferdî emellere yabancısıdır*” (Köprülü, 2004: 279). O sadece İslam ilimlerinde değil, Tevrat ve İncil'i de çok iyi bilmektedir. İncil'i bir keşişi ikna edecek kadar bilir. Nitekim birçok kez keşiş kılığında Rum diyarına gider, kilisede çeşitli vaazlar verir, keşişleri ve Hristiyanları kendisine hayran bırakır. Bu nitelik aynı dönemde meydana gelen, İslamî dönemin ilk destanlarından “*Saltuk-nâme*”lerde de görülür: “*[Sarı] Saltık, zaman zaman kılık değiştirip bir rahip gibi manastır ve kiliselere gider, burada İncil ve Tevrat'tan okuduğu âyetler ile çevresindekileri kendisine hayran bırakır. Çevresindekiler bilgisinden dolayı ona hayran kaldıkları anda da asıl kimliğini açıklar ve onlar da İslam'ı seçerlerdi*” (Çağ, 2012: 129).

Anlatıda İslam halifesi de ilim adamlarına büyük değer vermektedir. İslam halifesi Sadi oğlu Tevabık, İslam ordusunun başında Kayser'in askeriyeye savaş alanında karşılaşırken, bin beş yüz müftü ve müderris sağında ve solunda bulunur. Hoş sesli hafızlar “*İnne fetehna*” sûresini okuyup tekbir getirirler (146).

3.11. Rüya

Tarihin her döneminde insanlar rüya ile ilgilenmiş, onlardan çeşitli manalar çıkarmaya çalışmışlardır. Semavî dinlerde de rüyaya büyük yer

verilmiştir. İslâmiyet'te rüya ilmi tasdik edilmiş ve rüya tabirine şer'î bir ilim gözü ile bakılmıştır. Âyet ve hadislerde geniş olarak yer bulan rüyaya mutasavvıflar da ayrı bir önem vermiştir. “Rüya, salikin bulunduğu terbiye seviyesinin göstergesi olarak kabul edilir. Bir tarikat şeyhi, şerî ilimler ve tarikat âdâbı yanında rüya ilmini de bilmelidir. Hilafet makamına ulaşabilen salik, şeyhinden rüya tabirini de öğrenmiş olur” (Yılmaz-Çetin, 2007: 1070). İslâm kaynaklarında rüya ve rüya yorumculuğu hakkında çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm’de, çeşitli rüyalar anlatılmakta ve bu rüyalarla ilgili yorumlar yer almaktadır. Kur’an-ı Kerim’de rüya ile ilgili bazı âyetler şöyledir:

“Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı...” (Fetih/27).

“Düşün ki o zaman Allah rüyanda onları sana az olarak gösteriyordu. Şâyet onları sana çok olarak gösterseydi, şüphesiz çekinecektiniz ve işin (savaşın) olup olmaması hususunda kesinlikle tartışacaktınız...” (Enfâl/ 43).

“...Gerek sana gösterdiğimiz rüyayı ve gerekse Kuran’da (bildirilen) lânetlenmiş ağacı sadece insanlar için imtihan sebebi yaptık...” (İsrâ/ 60).

Âyetlerin yanı sıra birçok hadis-i şerifte de rüyalardan bahsedilir. Resulullah (s.a.v.), sabah namazından sonra sahabeler tarafından görülen rüyaları tabir etmiştir. Rüyalardan bahseden bazı hadisler şunlardır:

“İçinizden birisi, hoşlandığı bir rüya görürse, bilsin ki o Allah’tandır. Bundan dolayı Allah’a hamd etsin ve başkalarına anlatsın. Eğer hoşlanmadığı bir rüya görürse, bu da şeytandandır. Bunun şerrinden hemen Allah’a sığınsın ve bu rüyayı da kimseye anlatmasın. Çünkü bu rüya kendisine zarar veremez” (Buhari, Ta’bîr: 3).

“Rüyasında beni gören, gerçekten görmüş olur. Çünkü şeytan benim suretime giremez” (Buhârî, Ta’bîr: 10; Müslim, Rüyâ: 10; Tirmizî, Rüyâ: 4).

“İyi rüya Allah’tandır. Biriniz hoşuna giden bir rüya görürse bu rüyasını ancak sevdiği bir kimseye anlatsın. Hoşuna gitmeyen bir şey görürse, üç defa sol tarafına tükürsün, şeytanın ve rüyasının şerrinden Allah’a sığınsın. Rüyasını da hiç kimseye anlatmasın. Artık o rüya ona asla zarar vermez” (Buhârî, Ta’bîr: 4; Müslim, Rüyâ: 4; Ebû Dâvûd, Edeb: 88; Tirmizî, Rüyâ: 3).

İslâm âlimleri rüyaları üç grupta değerlendirmişlerdir: 1.Rabbanî (Rahmânî) Rüya: Allah tarafından insanlara gösterilir ve “rüya-yı sâdıka” veya “rüya-yı sâliha” olarak isimlendirilir. İçeriği tabire pek ihtiyaç duymaz. Yol gösterici ve ışık tutucudur. 2. Şeytanî Rüya: Şeytanın aldatma, vesvese ve korkutmalarından doğan karışık hayallerdir. Yalandır, dolayısıyla tabire gerek

yoktur. 3. Nefsânî Rüya: Kişinin sosyal ve manevî durumunun etkisiyle ortaya çıkar ve karmaşıktır; pek tabir edilmez (Bardakoğlu, 2008: 161; Çetin, 2012: 28-29). Bu rüyalar arasında gerçeğe en yakını ve en açık içeriğe sahip olan “rüya-yı sâdıka” veya “rüya-yı sâliha”dır.

Battal Gazi Destanı'nda rüya, olaylar zincirinin önemli halkalarını oluşturur. Anlatıdaki olayların birçoğu rüya ile ilişkilendirilir. Bu anlamda rüyanın destana etkisi büyüktür. Görülen rüyaların gerçekleşmesi rüyalara sonsuz bir güven ve inancın oluşumunu da sağlar. Anlatıda görülen rüyalar yol gösterici, ışık tutucu bir niteliğe sahip olan “rahmanî rüyalar” sınıfına girer. Rüyalar müjdelemek, korkutmak, uyarmak ve haber vermek fonksiyonlarını üstlenmişlerdir (Bars, 2015b: 85-90).

3.12. Formulistik Sayılar

Müslüman Türk topluluklarında sayı simgeciliği önemli yer tutar. Özellikle birtakım felsefî okullar sayılabilecek mezhepler, tarikatlar ve Türk-İslam felsefesinin ana bünyesini teşkil eden tasavvufta yaygın olarak karşımıza çıkar (Çoruhlu, 2006: 204). Battal Gazi Destanı'nda geçen ve İslam inancında simgesel anlam taşıyan önemli sayılar şunlardır:

Üç: Aradan üç ay geçer (49).

İslam askerleri düşmanı üç gün kovalar (55).

Seyyit üç kez peşpeşe bağırrır (225).

Üç gün giderler (306).

Yedi: Yedi günden sonra halife emreder (47).

Muhammed yedi kâfir tepeler (53).

Yedi gün toy kurulur (49).

Şemmas yedi adım öteye yıkılır (55).

Yedi gün düğün yapılır (60).

Kırk: Ahmet kırk kâfir öldürür (46).

Seyyit'in aşkının üstünden kırk gün geçer (48).

Şemmas'ın emriyle kırk kişi getirilir (50).

Sabuh kırk ruhban ile gönderilir (51).

Resulullah kırk gün düşte görülür (58).

Yetmiş: Seyyit yetmiş kâfir öldürür (54).

Yetmiş kâfir tepelenir (144).

Yetmiş pare kale vardır (299).

3.13. Dua

İmandan sonra insanın en önemli vazifesi ibadettir. Dua ibadetin özüdür. Hz. Peygamber her vesile ile dua etmiş ve ümmetinin yapması için de tavsiye ve emir buyurmuştur. Hz. Peygamber yatarken, kalkarken, yemekten önce/sonra, bir elbise giyerken/çıkarırken, gecenin başında/sonunda kısacası her zaman ve yerde dua ve zikretmiştir (Uşşak, 2013: 727). Battal Gazi Destanı'nda da Seyyit'in başı her sıkıştığında çeşitli dualarla bu durumdan kurtulduğu görülür:

Seyyit, Halut ile Calut'u öldürür, kavmini İslam'a davet eder. Kavim, Hz. İsa'nın ölüyü dirilttiğini, Hz. Musa'nın da çeşitli mucizeler gösterdiğini söyleyerek ondan ölüyü diriltmesini böylece Müslüman olacaklarını söylerler. Seyyit, İlyas Peygamber'in duasını okuyarak bir kız ile bir delikanlıyı diriltir. Gençler bu dünyada gözlerinin olmadığını söylerler, İlyas Peygamber'in duasını tekrar okuyunca gençler canlarını Hakk'a teslim ederler. Seyyit onları defneder, üstlerine türbe yapılıır (93-94).

Seyyit bir gün dibi balçıkla kaplı bir kuyuya düşer. Kırk adım yürür, duvar dibine gelir oturur. Hiç durmadan Kur'an okur. O anda bir ışık belirir, sesler duymaya başlar. Bu sesler yılanların sesleridir. Ayet'el-Kürsi'yi okur, üfler, parmağıyla bir daire çizer içine girer (219-220).

Seyyit'in karnı acıktır. Küçük bir yılanın getirdiği taşı alır, ağzına koyar. Karnı doyar, gözü açılır. Seyyit uykuya dalar. Uyandığında bu kez bir ejderha görür. Üç bin kere ihlas suresini okur. Ejderhanın kuyruğundan tutar, ejderha onu kuyunun dışına çıkarır (222).

Seyyit bir gün bir yiğide rastlar. Yiğit kırk yıldır bir cazının elinde tutsaktır. Bu cazı Seyyit'in öldürdüğü Guzende cazının karısıdır. Bu cazının iki oğlu vardır. Kimi görseler ya kebab eder ya da hapsederler. Kadın ansızın çıkagelir. Cazı efsun yapar, bulutlar peyda olur, her yer karanlık olur. Seyyit'in üzerine ateşler yağar. Seyyit o anda Hızır Peygamber'in duasını okur, cazılık bâtil olur. Seyyit, Hızır Peygamber'in verdiği okla onu öldürür (252).

4. Sonuç

Türklerin gazaya kutsal mana vermeleri, disiplin ve ahlâk duyguları onların İslamiyet'i benimsemelerinde önemli rol oynar. İslam, Türklerin İslamiyet'le tanıştığı ilk dönemlerden itibaren kurdukları tüm devletlerin en etkin unsuru olmuştur. Gerek devlet uygulamaları ve hukuku gerekse de gündelik hayatta bu etki her zaman göze çarpmıştır. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra İslam dini ile kendi kültürleri arasında bir sentez oluşturmuşlardır.

Türk dilinin tarihî gelişimi içerisinde İslâmî içerikli metinler önemli bir yer tutar. Bu metinlerin en önemlilerinden biri olan Battal Gazi Destanı'nda dini yayma ve dine dayalı öğeler ön plana çıkmaktadır. Türk destancılık geleneği zemininde meydana gelen ve İslâmî dönem Türk destanlarının ilk örneği olarak bilinen Seyyit Battal Gazi Destanı, Anadolu'nun fetih sürecini anlatan epik bir eserdir. İslâm dinini yayma inancı olaylara yön verir. Anlatıda İslâm inancının yüceltiği manevi üstünlük geniş yer tutar. Battal Gazi'nin İslâm inancını yaymak için savaştığı bir kahraman olması, soyca Hz. Muhammed (s.a.v.)'e bağlanarak kendisine “*seyyid*” unvanının ve “*gazi*” sıfatının verilmesi destana ideolojik bir kimlik kazandırır. Battal Gazi'nin doğumundan ölümüne değin bu ideolojik kimlik kendisini gösterir. O, Allah tarafından kendisine verilen kutsal görevi yerine getirme çabasıdadır. İslâm'ı yayma yolunda başına ne gelecekte ona razıdır; çünkü kader inancı bunu gerektirir. Temel görevi tüm Rum ülkesini Müslüman etmektir. O, din uğruna savaştığı bir gazidir. Bizzat Allah (Tanrı) tarafından seçilmiş “*kutlu*” bir kişidir. Battal Gazi İslâmî ilimlere hâkim, iman esaslarına bağlı, tüm gayretini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için sarfeden bir Müslümandır. Sonuç olarak, Battal Gazi Destanı'nda İslâm'ın etkisi birçok noktada kendisini hissettirir. Bu etki destan kahramanının şahsında gaza ruhundan iman esaslarına kadar birçok alanda açık bir şekilde göze çarpar.

KAYNAKÇA

- ALGÜL, Hüseyin. (1996). “Gazve”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 488-489.
- APAYDIN, H. Yunus. (2008). “Namaz”, İlmihal I, İman ve İbadetler. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- ARAK, Hüseyin. (2006). Alman Halk Kahramanı Kral Rother ile Türk Halk Kahramanı Seyyid Battal Gazi'nin Tarihsel Gerçekliği. Millî Folklor, 72, 47-57.
- ARAK, Hüseyin. (2010). Kral Rother ve Seyyid Battal Gazi Destanları'nda İstanbul'u Fethetme Mücadelesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3/11, 33-43.
- ARTUN, Erman. (2006). Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı. İstanbul: Kitabevi.
- ASLAN, Ensar. (2008). Türk Halk Edebiyatı. Ankara: Maya Akdemi.
- ATASOY, İhsan. vd. (2014). Sahabîler Ansiklopedisi. İstanbul: Nesil Yayınları.

ATSIZ, Hüseyin Nihal. (2002). “İslamiyet’ten Önce Türk Destanı”. (İslamiyet Öncesi Türk Destanları, Hazırlayan: Saim SAKAOĞLU-Ali DUYMAZ). İstanbul: Ötüken Neşriyat, 52-55.

BANARLI, Nihad Sâmi. (1997). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 1. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

BARDAKOĞLU, Ali. (2008). “Haramlar ve Helâller”. İlmihal II, İslâm ve Toplum. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 29-193.

BARS, Mehmet Emin. (2014a). Manas Destanı’nda İslâmî Unsurlar. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2/1, 450-462.

BARS, Mehmet Emin. (2014b). Türk Kültüründe Anne ve Âşık Garip Hikâyesinde Görünüşü. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6, 82-94.

BARS, Mehmet Emin. (2015a). Türk Destan Kahramanı Tipi Bağlamında Battal Gazi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 36, 7-20.

BARS, Mehmet Emin. (2015b). Türk Kültüründe Rüya ve Battal Gazi Destanı’nda İşlevleri. International Journal of Language Academy, 3/1, 73-93.

BORATAV, Pertev Naili. (1984). Köroğlu Destanı. İstanbul: Adam Yayıncılık.

BORATAV, Pertev Naili. (1999). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

CİCİOĞLU, Muhammet Nurullah. (2013). Kırgız Türkçesiyle Yazılmış Olan Seyyid Battal Gazi Destanı Üzerine Bir İnceleme. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8/4, 427-440.

ÇAĞ, Galip. (2012). Osmanlıların Balkanları Fethinde İslam Kimliğinin Etkisi/Katkısı. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3/2, 125-142.

ÇELEBİ, İlyas. (1998). “Hızır”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 17. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 406-409.

ÇETİN, Halil. (2012). Ağaç Motifli Osmanlı Saltanat Rüyasının Tabir İlmî Açısından Değerlendirilmesi. Akademik Bakış, 5/10, 25-38.

ÇOBANOĞLU, Özkul. (2007). Türk Dünyası Epik Destan Geleneği. Ankara: Akçağ Yayınları.

ÇORUHLU, Yaşar. (2006). Türk Mitolojisinin Anahatları. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Battal Gazi Destanı'nda Dinî Unsurlar Üzerine Bir Değerlendirme

DEMİR, Necati; Mehmet Dursun ERDEM. (2006). Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 1, 97-139.

GÜNAY, Umay. (2000). İslâmî Dönemde Türk Toplumunda Kadının Yeri ve Önemi. Millî Folklor, 46, 4-9.

KAFADAR, Cemal. (1996). "Gazâ". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 427-429.

KAFESOĞLU, İbrahim. (2012). Türk Millî Kültürü. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KAPLAN, Mehmet. (2005). "Gazi Tipi", Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3, Tip Tahlilleri. İstanbul: Dergâh Yayınları, 101-108.

KILAVUZ, Ahmet Saim. (2008). "Akaid", İlmihal I, İman ve İbadetler. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

KÖKSAL, Hasan. (1984). Battalnâmelerde Tip ve Motif Yapısı. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

KÖKSAL, Hasan. (2007). Battal Gazi Destanı. Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad. (2003). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad. (2004). Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara: Akçağ Yayınları.

KUR'AN-I KERİM'İN YÜCE MEALİ. (2011). Elmalılı M. H. YAZIR. (Sadeleştiren: Mustafa KASADAR). İstanbul: Ravza Yayınları.

KÜLEKÇİ, Numan. (1999). Mesnevi Edebiyatı Antolojisi C. 2. Erzurum: Aktif Yayınevi.

LEVEND, Agâh Sırrı. (2008). Türk Edebiyatı Tarihi. I. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

OCAK, A. Yaşar. (1992). "Battal Gazi". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C. 5. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

OĞUZ, M. Öcal. (1995). Destanlarımızdaki Olağanüstü Doğum Motifi Etrafında Manas. Millî Folklor, 27, 12-13.

ÖZCAN, Abdülkadir. (1996). "Gazi". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 443-445.

PALA, İskender. (1995). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.

UŞŞAK, Cemal. (2013). Kütüb-i Sitte'den Seçme Hadisler. İstanbul: Nesil Yayınları.

ÜŞENMEZ, Emek. (2013). Yunus Emre Divanında Türkçe İslami Terimler. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8/1, 625-644.

YILMAZ, Ayfer. (2004). Türk Kültüründe Kadın. Millî Folklor, 61, 111-123.

YILMAZ, Kadriye; Kamile ÇETİN. (2007). Rüyalar ve Niyazî-İ Mısri'nin Ta'birâtü'l-Vâkı'ât Adlı Eserinde Rüyaların Dili. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, 2/4, 1066-1076.

YILMAZ, Nuran. (2007). Kültürümüzden Atasözlerimize Yansıyan İslam Dininin İnanç Esasları: "Âmentü". Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2/4, 1077-1094.